

Militaire Spectator.

De MILITAIRE SPECTATOR verschijnt maandelijks, in Nos. van 3 vellen druks; zoodat de Jaargang uit 36 vellen druks (behalve de bijvoegsels) die gratis geleverd worden) bestaat, en voor f 6,25, uitgenomen de platen en kaarten, welke afzonderlijk betaald worden, aan de respectieve geabonneerden wordt afgeleverd. Aan de geabonneerden in de Nederlandsche Overzeesche Bezittingen, wordt de Jaargang, uit hoofde van de 40 pCt. rabat voor transport-, assurantie- en commissie-gelden, tegen de betaling van f 8,50 afgeleverd.

Men abonneert zich bij alle Post-Directeuren en Boekhandelaren door het geheele Koninkrijk. Alle inzendingen voor dit Militaire Tijdschrift bestemd, geschieden vrachtfrij aan de Uitgevers BROESE & COMP. te Breda, of aan den Directeur, den kapitein VAN RIJNEVELD, van de rijdende artillerie, te Breda, met het opschrift: voor den Militairen Spectator.

SUMATRA,

OF

STAATS- EN KRIJGSGESCHIEDKUNDIGE SCHETSEN

DER

NEDERLANDSCHE BEZITTINGEN

OF

SUMATRA.

(Met eene Plaat.)

—
(Slot.)

III.

*Gebeurtenissen in de XIII kotta's in de maand April 1838;
verdere uitbreiding van het Nederlandsche gezag. Tuchtiging van Tamboesy en verovering van Daloe Daloe,
de laatste zetel der Padriesche overheersching.*

Besluit.

De keer der zaken op Sumatra's westkust begunstigde voortdurend de inzichten der regering. Van hare zijde werd dan ook, in de eerste helft van het jaar 1838, met rusteloozen ijver gearbeid aan de vestiging van een geregeld bestuur in de oude en nieuwe bezittingen, aan het daarstellen van wegen, bruggen en andere verbindings-liniën, terwijl zij onderscheidene middelen beproefde ter aanmoediging van den landbouw en de nijverheid.

Het inrigten van eene goede, krachtigwerkende policie, ter ondersteuning van het gezag, en het maken van eenige posten op gewigtige strategische punten, om ook voor het vervolg elke poging tot rustverstoring te kunnen voorkomen, of spoedig te bezeugelen, werden met evenveel ijver als kennis van zaken behartigd. Slechts één geduchte vijand bleef nog over, namelijk de Toeanko Tamboesy en zijne aanhangers, terwijl het zich liet aanzien, dat zijne hardnekkigheid, waarop een ieder het oog gevestigd had, moest beschouwd worden als de eenige hinderpaal, die de uitvoering der ontwerpen, ontvouwd in de meergenoemde instructie van Z. Exc. den commissaris-generaal, nog in den weg stond. Het was voor 't minst zeker, dat dezelfde Toeanko Tam-

boesy de laatste hoop van al de gevlugte ontevredenen, zoowel uit de vallei Allahan Pantjang, als uit de XIII kotta's was. Immers zoolang Daloe Daloe in zijn bezit was, bleef ook een groot gedeelte der krijgsmagt in die streken vastgehouden, waardoor er elders aan de ontevredenen nog kansen overbleven van in hunne misdadige oogmerken te slagen.

Geen mensch zag dit beter in dan de gouverneur Michiels; doch den langen duur van het beleg van Bonjol voor oogen hebbende, en de sterkte van Daloe Daloe bij geruchten kennende, wilde hij aan die zijde niet eerder doortasten, dan op het tijdstip dat zijne strijdmiddelen geëvenredigd zouden zijn aan den wederstand dien men verwachten moest. Wij zullen een weinig verder zien, dat er echter geen *status quo* plaats greep, maar dat men, hoe langzaam ook, steeds voortging om den val van Daloe Daloe voor te bereiden.

De werkelijk in bezit genomene landschappen moesten vooraf volkomen georganiseerd en verzekerd zijn, om, zoo het mogelijk ware, in die overwonnen gewesten, bronnen te kunnen daarstellen, dienstbaar voor de nieuwe onderneming. Hierboven hebben wij gezien, hoedanig deze inzichten bevorderd werden.

Tot het hier bedoelde einde, had men een' aanvang gemaakt met de versterking van Boekiet Moeara Pane, welke bestemd werd voor de dekking der zuid-oostelijke grenzen der XIII kotta's, tegen de gevreesde aanvallen der bevolking van Rantau. De kapitein *Arthuis* had met de 2de compagnie van het 1ste bataillon aldaar post gevat. Te Solok, in de IX kotta's gelegen, werd mede eene versterking gebouwd, om tot steunpunt te dienen op den gemeenschapsweg naar de VII kotta's, als ook om de drie kotta's Boekiet Bai, Soengi Doercan en Soeroearo, wier gezindheid nog twijfelachtig was, in bedwang te houden. De luitenant-kolonel *Bakker*, kommandant in de Padangsche bovenlanden, had zich met 100 man infanterie naar dat punt begeven, ten einde den begonnen arbeid te bespoedigen, en dien post in bezit te nemen.

De genoemde kolonel was nauwelijks aldaar aangekomen, toen hij geheel onverwachts de tijding ontving, dat de bevolking der beneden-landen en wel van Soengi Pajo, Soengi Aboe en die van Siroekam, andermaal in de XIII kotta's waren binnengerukt.

Er viel geen tijd te verzuimen, aangezien dit nieuw opkomend onweder spoedig eene onberekenbare schade konde veroorzaken. Uit dien hoofde vertrok de luitenant-kolonel *Bakker*, nadat hij het bevel te Solok aan den kapitein *van Poppel* had overgegeven, en marcheerde reeds op den 29sten Maart 1838, aan het hoofd eener kolonne van 300 man, naar de zijde van Moeara Pane. Gelijktijdig had hij last gegeven aan de 2de expeditionnaire compagnie, om uit Padang Riboe Riboe naar Solok te trekken, ter versterking der troepen welke in die streken, onder bevelen van den majoor *Schlosser*, geposteerd stonden. Op deze wijze was de gemeenschap der mobiele kolonne verzekerd.

In de nabijheid van Moeara Pane komende, stuitte de kolonne werkelijk op een vijandelijk korps, ongeveer 2 à 3000 man sterk, welk korps de nog niet voltooide versterkingen, op dat punt, onsingeld had en sterk benaauwde. De vijand werd zonder dralen stout aangetast, en hoezeer hij zich goed verdedigde, met verlies teruggedreven, waarbij ook de onzen een klein verlies ondergingen. Het scheen echter alsof de vijand niet geheel afschrikt was, aangezien hij op den volgenden morgen, omstreeks 12 uren, veel talrijker dan den vorigen dag kwam opzetten. De dispositiën door den luitenant-kolonel *Bakker* genomen, waren echter van dien aard, dat de muitelingen tegen vier uren des namiddags andermaal den terugtogt moesten aannemen, waarbij de onzen weder eenig verlies leden. Er hadden nu nog wel kleine schermutselingen op de beide volgende dagen plaats, doch ook deze liepen ten nadeele des vijands uit. Intusschen bestond er reden om te vermoeden, dat de geest van ontevredenheid zich insgelijks tot over Agam had uitgestrekt. Elke weifeling had, vooral in deze oogenblikken, noodlottig kunnen worden, en het was daarom dat de gouverneur *Michiels* den luitenant-kolonel *Bakker* het bevel zond, zijne magt zooveel mogelijk zamen te trekken, en voor het oogenblik de daadwerkelijke bescherming van de minder gewichtige punten te laten varen, ten einde den vijand op het grondgebied der XIII kotta's krachtadig aan te tasten, hem eenen gevoeligen slag toe te brengen en over de grenzen te drijven. De gouverneur begaf zich in persoon naar het tooneel der onlusten, voornamelijk om de oorzaken der woelingen in de VIII kotta's en te Agam te onderzoeken, de militaire operatiën door onderhandelingen te ondersteunen, en zoo het mogelijk ware, door het wegnemen van de oorzaken, de onlusten te stillen.

Zeer spoedig overtuigde hij zich, dat de woelingen, die men nu te bestrijden had, nog voortsproten uit de staatkunde welke het Nederlandsch bestuur had moeten volgen, bij de gebeurtenissen met Bonjol. Men had toen — zooals wij reeds vroeger ontwikkeld hebben — aan alle zijden moeten toegeven; men had de Lavashoofden moeten ontzien, en daardoor de Soekoshoofden niet even krachtadig kunnen ondersteunen. Deze dubbelzinnige staat-

kunde had in al die streken, en voornamelijk ook in het Agamsche, eenen zeer nadeeligen indruk gemaakt, en er was nog geen tijd of gelegenheid geweest, om het bestaande ongenoegen geheel uit te wisschen. Met gepasten ernst van de ambtenaren te vorderen, dat hunne handelingen steeds den toets van billijkheid en regtvaardigheid moesten kunnen doorstaan, en aan den anderen kant, de thans aangenomen staatkunde met kracht te handhaven — dit was de gedragslijn, welke de gouverneur zichzelf voorgeschreven had. Uit dien hoofde bragt hij de zaken te Agam op eenen zoodanigen voet, dat men van die zijde niets meer te vreezen had, en vertrok daarna ijlings naar het bivouac der mobiele kolonne te Boekiet Moeara Pane. De opgeroepene hulpbenden waren mede aldaar op den 3den April aangekomen, zoodat de gouverneur zich alsnu in staat gesteld zag, om den luitenant-kolonel *Bakker* last te geven, met kracht het offensief te nemen.

De hulptroepen aan het hoofd der kolonne geplaatst, vielen den vijand aan, en vermeesterden onverwijd de linie van versterkingen die hij begonnen was op te werpen, en joegen hem in de grootste verwarring uit alle punten terug. De vervolging had met zooveel drift en snelheid plaats, dat het den geregelden troepen niet mogelijk was, om den vijand te volgen. Aan den regent van Batipo werd het dan overgelaten om van de beslissende overwinning partij te trekken, en den vijand tot over de grenzen van het landschap te verwijderen. Op den 7den April was dit doel volkomen bereikt, hoezeer — volgens de gewoonte der inlanders, en in weerwil van het strenge verbod van den kommandant der troepen in de binnenlanden — eenige kotta's door plundering en brand waren gekastijd geworden.

Deze les scheen geducht te werken, aangezien al de hoofden der afvallige, zelfs van de verbrande kotta's, bij den gouverneur op het bivouac kwamen om hun leedwezen te betuigen over deze gebeurtenissen. Uit een naauwkeurig onderzoek bleek het wel-dra, dat zij werkelijk geen deel aan den opstand hadden genomen, maar dat zij buiten staat geweest waren, om den euvelmoed der kwaadwilligen te kunnen beteugelen.

De loop der gebeurtenissen, wel verre van nadeelig te werken op de bedoelingen van het gezag, strekte nu werkelijk ter bevordering van het goede. Daardoor zag men zich in staat gesteld, om in nadere kennis te komen met de oorzaken der bestrafte kwaadwilligheid, en evenzoo, om maatregelen te kunnen befamen, ten einde zich voor het vervolg daartegen te kunnen waarborgen. De gouverneur *Michiels* nam deze gelegenheid andermaal te baat, om op de overtuiging te werken, en de inlanders, met de bewijzen onder de oogen, de onheilen voor te houden, die zij hun land nutteloos zouden berokkenen, indien zij hunne eeden trouwloos schonden, en niet krachtadig waakten

tegen de opstokerij van kwaadwilligen. Tot bevordering van onze handelsbelangen, en tevens om aan de naburige volken de groote voordeelen van hun verkeer met ons te doen inzien, kwam de gouverneur met den agent van de Nederlandsche Handelmaatschappij overeen, om dadelijk een provisioneel handels-etablisement in de XIII kotta's te vestigen, zoowel tot debiet der gewilde artikelen, als tot inkoop der landsproducten. Bij diezelfde gelegenheid verschaften men zich eenige inlichtingen nopens de statistieke gesteldheid van dat gewest, waaruit bleek dat geenszins de XIII kotta's, maar wel de zuidwaarts van dezelve gelegen landschappen, handels-producten opleverden. Er bestond alzoo in de eerstgenoemde gewesten slechts een transito-handel, voornamelijk in koffij en zout. Bij deze gesteldheid van zaken was het ook ligtelijk in te zien, dat de dertien kottenaars den handel geheel konden stremmen, zonder zichzelve veel te benadeelen; en juist daarom werd de volkomene onderwerping dier gewesten van veel gewigt, terwijl de gouverneur *Michiels* zich zeer vele voordeelen beloofde van de vestiging eens provisionelen handels-etablisements.

Bij den uitslag dezer gebeurtenissen zijn wij eenigzins blijven verwijlen, om aan te toonen, dat de handel, ook aan die zijde, zeer veel verschuldigd is aan de militaire magt van den Staat, dewijl zij hier met evenveel ijver de belangen van den Staat als directe handels-belangen bevorderde.

Na afloop dezer schikkingen, bezocht de gouverneur *Michiels* de IX kotta's Torong Torong, om dit landschap en tevens de voltooide benting te Selasie, in eene schoone vallei van vruchtbare rijstvelden gelegen, in oogenschouw te nemen. De gewillige bevolking was overal bezig met het maken van goede en gemakkelijke wegen, — de eerste en voornaamste aderen voor de beschaving en verlichting, welke, onder de bescherming der Nederlandsche wapenen, zich reeds begonnen uit te breiden.

De weldoende gevolgen van het krachtige bestuur en deszelfs staatkundig beleid deden zich spoedig gevoelen, want in dezelfde maand (April) meldde de civiele gezaghebber van de Padangsche hovenlanden, dat de vorst van Kwantan aanzoek gedaan had om in naauwere betrekking met het Nederlandsche gouvernement te komen. Dat dit aanzoek in overeenstemming met den sultan van Indragie geschiedde, viel niet te betwijfelen, aangezien de eerste een schoonzoon van dien sultan was en met hem in de beste verstandhouding stond. Uit hetgeen men van de zendelingen konde vernemen, schenen beide vorsten niets ernstiger te verlangen, dan de Nederlandsche vlag hoven Djambi te zien wapperen. Het rijk van Kwantan grenst — door de veroverde IX kotta's en de bijgekome districten der VII kotta's — aan het toenmalige gebied ten zuidoosten. Het was alzoo op eene zeer vreedelievende wijze, dat zich aan die zijde de allergunstigste vooruitzichten openden, ter bereiking van de groote oogmerken en inzig-

ten, welke in de meermalen door ons aangehaalde *instructie* geschetst en aangeduid waren.

In eene vorige schets is gemeld, dat de mobiele kolonne, onder de bevelen van den majoor *Westenberg*, de vijandelijke positie langzamerhand omtrok. Al de operatiën, in de maanden Maart en April gedaan, hadden niets anders beoogd, ten einde den vijand meer en meer af te snijden. Genoemde majoor liet op den 3den Mei 1838, eene verkenning doen, tot opsporing eener doorwaadbare plaats in de rivier Sossoh, ten einde gelijktijdig den toestand des vijands te leeren kennen en zodoende eene begrooeping te kunnen maken der noodige middelen, om de magt van *Tamboesy* in eens te fnuiken.

Daartoe wilde hij de rivier eenigzins buiten het gezigt des vijands overtrekken. Twee dergelijke punten werden er werkelijk gevonden; doch men ontdekte tevens, dat de vijand eene nieuwe versterking op den linker oever had aangelegd, en wèl op ongeveer $\frac{1}{4}$ uur van Loeboe Onto. Na deze versterking uit een kanon van 3 E te hebben laten beschieten, gaf de majoor *Westenberg* bevel, om de rivier over te trekken en de vijandelijke werken te bestormen. Na vele zwarigheden en eenen vrijsterken tegenstand overwonnen te hebben, gelukte het aan de voorhoede, onder de bevelen van den 2den luitenant *Baudoin*, den vijand uit zijne positiën te verdrijven en tot nabij Loeboe Onto te vervolgen; eenige doublangs van Mandheling ondersteunden deze beweging.

De majoor *Westenberg* werd alsnu door den gelukkigen afloop dezer verkenning uitgelokt, om van de behaalde voordeelen dadelijk partij te trekken, en den vijand, in laatstgenoemde wijkplaats, stoutmoedig aan te tasten. Na eenige beschikkingen genomen te hebben, stelde hij zich in persoon aan het hoofd der kolonne, welke Loeboe Onto zoude bestormen. Op 50 passen van de vijandelijke werken, werden onze moedige krijgers tegengehouden door vele verhakkingen en rantjoes. Deze hinderpalen schenen onoverkoomlijk, doch de majoor vermeende dat de overwinning, bij deze bezwaren, des te voordeeliger in het belang dat hier beoogd werd, zoude uitvalpen, en zijnen moed vooral raadplegende, beval hij de hindernissen uit den weg te ruimen, terwijl hij-zelf het voorbeeld gaf. Het hevige vuur hield de zijnen niet terug, en moedig ging men aan het werk om zich eenen weg te banen, zoodat men reeds vele passen vooruitgerukt was, toen de majoor-kommandant, en achtervolgens nog zes onder-officieren en manschappen gewond werden. De 2de luitenant *Latour* stierf hier den heldendood, op het oogenblik dat hij de zijnen tot volharding aanmoedigde.

De kapitein *Schoch*, die het kommando overgenomen had, oordeelde het niet raadzaam, om den aanval door alle deze hindernissen heen, regtstreeks te vervolgen; dewijl het hem voorkwam,

dat men ook hier ter plaatse den vijand langzaam moest om-trekken, en op die wijze uit zijne stelling verdrijven. De andere officieren waren eveneens van oordeel, dat het doorzetten van den aanval, indien deze al langs dien weg gelukte, veel bloed zoude kosten. De kolonne trok daarop in goede houding terug naar haar vorig bivouac te Bontje Labe of Bontje Loebel. De ver-overde vijandelijke positie werd echter verbeterd en bezet door den luitenant *Baudoin*, met 40 bajonetten en 100 geweren van de hulptroepen. De officier welke deze positie zoo moedig genomen had, zou ze ook wel weten te behouden.

Hetgeen de kapitein *Schoch* voorzien had, gebeurde werkelijk, namelijk dat *Loeboe Onto*, hoewel in brand gestoken, door den vijand den volgenden morgen verlaten werd. *Loeboe Onto* werd nu door de onzen in bezit genomen, terwijl dadelijk de noodige middelen bijeengebracht werden, om deze sterke stelling te herstellen en in goeden staat te brengen.

Hoe meer men door al deze bewegingen, die door zooveel geluk bekroond werden, in de Batta-landen doordrong, des te meer overtuigde men zich van de niet verwachte uitgebreidheid dezer landen, welker bewoners nu grootendeels van het ondragelijk juk van *Tamboesy* bevrijd waren. Telkens als door de onzen eenig succes op het een of ander punt behaald werd, was men ook zeker, dat eene groote aanwinst van terrein er het gevolg van werd. Dit alles sproot voorzeker voort uit de voorzichtigheid, die bij het beramen der operatiën steeds voorzat, en waarbij nimmer iets op het spel gezet werd. De langzame voortgang der operatiën was gebiedend gevorderd geworden, door de verplichting, om de troepen voortdurend te voorzien van voedings- en krijgsbehoeften. Daarenboven kon men het kolonisatie-stelsel niet uit het oog verliezen, zoodat elke operatie met het doel ondernomen werd, om het te winnen terrein dadelijk te administreren, en de goede militaire punten te bezetten. De staatkunde was gelijktijdig werkzaam, om de bewoners der omliggende streken, door redenering en overtuiging, aan onze zijde te lokken.

Van de maand Mei tot den 21sten Augustus, werden er twee voorname versterkte plaatsen, met name *Mambang* en *Goenong Intang*, door den vijand ontruimd; zoodat onze troepen, in den aanvang van September, in eene costelijke strekking opereerden, en zich alzoo op vier uren afstands bevonden van den vijandelijken hoofdzetel *Daloe Daloe*.

Aangezien nu de hoofden van *Rokan*, *Bambie* en andere plaatsen, ten zuiden en ook nabij het ingekrompen rijk van *Tamboesy* gelegen, blijken van hunne goede gezindheid gaven, beval de gouverneur *Michiels* de offensieve bewegingen te staken, ten einde de onderwerping van het sterke *Daloe Daloe* langs den minnelijken weg te verkrijgen. Zijne pogingen leden echter schipbreuk op de hardnekkigheid van den *Toeanko Tamboesy*. Later over-

tugde men zich dat dit geduchte opperhoofd in zijne volharding was aangemoedigd door de hem omringende uitgewekenen van *Bonjol*, door gedeserteerden en anderen, die redenen hadden eene overgave te vreezen. Hierdoor werden de zaken sleepende gehouden gedurende de maand September, en ook gedurende een gedeelte van de maand October.

In het bovengenoemde tijdvak zag de majoor *Hoyel*, die de mobiele kolonne aan de noordzijde aanvoerde, zich genoodzaakt eindelijk gehoor te geven aan de raadgevingen der geneesheeren, en zich te doen evacueren. Zijn onbezweken dienstijver had reeds te lang geworsteld met eene steeds bedenkelijker wordende buikziekte, waaraan hij later overleed; door zijnen dood verloor de Koning een braaf hoofd-officier, en zijne krijgsmakkers eenen waardigen vriend. Op den 22sten September nam de kapitein *de Leau* het commandement dier kolonne over, en met zeer veel beleid de taktiek van zijnen voorganger volgende, rukte hij op den 20sten October van *Goenong Intang* oostwaarts en sloeg, na eenen zwaren marsch van negen uren, zijn bivouac op aan den oever der rivier *Sosoh*. Den 30sten daaraanvolgende, viel hij verscheidene vijandelijke bellingen aan, in de nabijheid van *Soengi Auer*, die, na eenige schermutselingen, ingenomen en bezet werden.

Van den 14den tot den 20sten November werd de vijand eveneens genoodzaakt verscheidene zijner bellingen te verlaten, dewijl zijne gemeenschapswegen door de onzen bedreigd worden.

De omliggende bevolkingen begonnen zich nu meer bij de onzen aan te sluiten; zelfs de bevolking van de oevers der rivier *Soempoer*, beoosten de vallei van *Rau*, vroeg om slechts eenige ondersteuning, ten einde openlijk het gehate juk van *Toeanko Tamboesy* af te werpen, en onze zijde te kiezen. Van deze goede gezindheid partij trekkende, gelukte het den heer resident van *Ayer Bangies*, de *Rausche* hoofden te doen besluiten, om met 1500 gewapende *Rauwenaars* de gezegde bevolking te ondersteunen. Deze beweging werd met het beste gevolg bekroond, zoodat deze kolonne de rivier *Sassoh* van de zuid-oostzijde konde naderen. Op den 5den December was zij op gelijke hoogte met onze troepen, op den anderen oever, op eenen marschdag afstands van *Daloe Daloe*, terwijl de onderlinge gemeenschap daargesteld werd.

De gouverneur *Michiels* had intusschen beschikkingen beraamd en verordend, voor de verdere regeling der zaken in de *Padang-sche* bovenlanden, en terwijl er van den zuidkant ook niets meer te vreezen was, wilde hij de zaken met *Daloe Daloe*, die alsnu tot rijpheid gekomen waren, in persoon gaan beslechten. Tot dat einde liet hij de in *kotta* *Generaal Cochius* aanwezige kompagnien van het 1ste bataillon, naar het tooneel des oorlogs oprukken, na dezelve door de troepen van het algemeen depôt te hebben doen vervangen. Met deze versterking vertrok de gou-

verneur zelf over Rau, kotta Radja Rau, Pottengan, kotta Pare, Singlapoen en Mahompang, en kwam daarmee op den 16den December 1838 bij de mobiele troepen, onder de bevelen van den kapitein *de Leau* aan, en wel juist op den dag dat zij het bivouac Songie Auwer hadden verlaten, en eindelijk in het gezigt van Daloe Daloe hadden post gevat.

Reeds den volgenden dag deed de gouverneur eene verkenning buiten onze uiterste linie van posten, aan de westzijde van Daloe Daloe. Het zeer boschachtige terrein liet niet toe meer te ontwaren dan eenen vijandelijken voorpost (n°. 1 op de plaat) terwijl men slechts de uitstekende gedeelten der aüwer aüwer, waarmede de borstweringen van Daloe Daloe beplant waren, konde zien. De vijandelijke voorpost was zeer goed versterkt, en aangezien de gouverneur *Michiels* vooronderstelde, dat men van de hoogte, waarop die post gelegen was, de vijandelijke hoofdwerven zoude kunnen zien, liet hij dien post op den 18den December bestormen. De officieren en manschappen daartoe bestemd, kweten zich op eene schitterende wijze van die taak, doch de tegenstand was te hardnekkig, zoodat men onverrichter zake moest terugdrukken. De 1ste luitenant *Kroes* en de 2de luitenant *Ravens*, benevens vijf Ambonesche soldaten, die tot het glacis der vijandelijke werken waren doorgedrongen, werden bij deze gelegenheid gewond.

De gouverneur *Michiels* had echter uit dezen aanval dit voordeel getrokken, dat hij nu de mogelijkheid inzag, van meer westelijk eene positie te kunnen nemen, en zodoende de gemeenschap van den voorpost met het hoofdwerk te bedreigen. Deze positie werd op den 20sten ingenomen (Lit^a *d*), en aldaar eene benting aangelegd. Aan de noordzijde van Daloe Daloe, namen de kapiteins *van der Riet* en *van Rocque*, met hunne onderhebbende kompagnien, twee zeer voordeelige stellingen in, en wierpen insgelijks daar ter plaatse twee beningen op (Lit^a *f* en *e*).

Daloe Daloe ligt aan de westzijde van de rivier Sossoli; op dienzelfden oever waren nu de bovenbedoelde werken, ten zuidwesten en ten noorden van de hoofdplaats opgeworpen. De Rausche hulpbenden, onder de leiding van den controleur *Ivats*, hadden aan de oostzijde der rivier, en wel aan de zuid-oostzijde van Daloe Daloe, een versterkt kampement opgeslagen (Lit^a *i*). Genoemde ambtenaar kreeg alsnu last, om beneden, op denzelfden oever, maar noord-oostwaarts van Daloe Daloe, eenen versterkten post aan te leggen (Lit^a *k*), bij dat punt over de rivier te trekken, en op den westelijken oever (Lit^a *m* en *n*) twee posten in te nemen, ten einde zich in gemeenschap te stellen met de kompagnien van de kapiteins *van der Riet* en *van Rocque*. Zodoende was de berenning van den vijandelijken hoofdzetel, in korten tijd volkomen bereikt. Bij het innemen, bezetten en het versterken dezer posten, had men aanhoudend met den vijand geschermtuseld; ook

was hij langs de geheele linie dagelijks verontrust geworden door onze tirailleurs.

Na alle deze dispositiën genomen te hebben, gaf de gouverneur *Michiels*, op den 27sten December, bevel om den vijand op alle punten te verontrusten, terwijl de luitenants *Nuggelmans* en *Schröder* bevel kregen om de kruin van den vijandelijken post, (n°. 1) met 3de kanons raserend te beschieten. Deze keer had de poging een gelukkiger gevolg, daar het den kapitein *Linkhand* gelukte, met zijne kompagnie die sterke stelling te nemen.

Zoodra dit doel bereikt was, drongen onze troepen verder, ondersteund door de Mandhelingsche hulpbenden, en hadden het geluk, digt onder de zuidelijke courtine van Daloe Daloe, twee beningen (Lit^a *g* en *h*) te kunnen aanleggen, welke dadelijk door de 5de kompagnie Ambonnezen bezet werd, en naar welke punten al het geschut vervoerd werd. De gouverneur *Michiels*, wel inziende, dat hier weder voortvarendheid en het dadelijk partij trekken van de behaalde voordeelen tot een goed resultaat zouden leiden, gaf terstond bevel aan al de troepen, rondom Daloe Daloe gelegerd, dat men den vijand den geneelen nacht door zoude verontrusten, dat er eene menigte granaten uit de handmortieren zouden geworpen worden, alsook bij tusschenpozen uit den mortier van 20 d^m., dat men voorts de zuidelijke courtine aanhoudend zoude beschieten uit het kanon à 3 \mathcal{E} , terwijl men zich tegen den volgenden dag op eenen algemeenen aanval moest voorbereiden.

Reeds vroeg in den morgen van den 28sten liet de gouverneur *Michiels* de nog in reserve staande troepen, in eene bij de zuidelijke courtine opgeworpene benting bijcentrekken. In den rug en meer zuidwaarts, lag een sterke vijandelijke gedetacheerde post (n°. 2), kort aan de rivier en op eene hoogte die de werken van Daloe Daloe beheerschte. Dezen post te nemen, en aldaar het geschut te planten tot ondersteuning van den storm op den hoofdwal, was raadzaam. De gouverneur gaf dan ook, te 6 $\frac{1}{2}$ uur, last aan den kapitein *Sels* om dien post met zijne kompagnie te nemen, welke taak deze op eene schitterende wijze volbragt. Zoodra de 3de kanonnen aldaar in batterij gesteld waren, bragt men zeer spoedig het vijandelijke geschut door een welgerigt vuur tot zwijgen. Later bleek het dat de vijandelijke stukken meest allen defect waren.

Intusschen lag er aan de noordzijde nog een gedetacheerde post (n°. 3), die mede door de onzen zoude bestormd worden. De uitslag daarvan werd eerst ten een uur des nademiddags aan den gouverneur, die den aanval aan de zuidzijde bestuurde, gerapporteerd, namelijk, dat ook die post stormenderhand genomen was. Aangezien er alsnu geen buitenwerken meer te nemen waren, besloot de gouverneur *Michiels* tot de bestorming van den hoofdwal over te gaan. Daartoe liet hij vooraf, door den kapi-

tein *Sels* eene verkenning naar de rivierzijde maken; doch deze werd zoo duchtig ontvangen, dat hij met een verlies van twee gesneuvelden en 9 gewonden, onder welke de 2de luitenant *Preusser* was, moest terugtrekken.

In weerwil van dit klein echee, en in weerwil van de hoogopgegevene sterkte van Daloe Daloe (zooals later dan ook bevonden werd dat het werkelijk zeer sterk was), vermeende de gouverneur *Michiels*, op de buitengewone geestdrift, welke officieren en manschappen op dat oogenblik bezielde, te kunnen vertrouwen, en den aanval te vervolgen. Dien ten gevolge zond hij bevel aan de kapiteins *van der Riet* en *van Rooque*, om de noordzijde van Daloe Daloe aan te vallen, en, het koste wat het wilde, door te dringen, terwijl hij met de beschikbare troepen de zuidzijde gelijktijdig zou bestormen.

Door boomrijk terrein begunstigd, en langs paden die de vijand voor onze troepen ontoegankelijk waande, gelukte het aan den kapitein *van Rooque*, om met zijne compagnie ongemerkt tot op den rand der buitengracht, aan den noordhoek te naderen. Het op hem geloste geweervuur onbeantwoord latende, wierp hij zich met de zijnen in de gracht, en beklom oogenblikkelijk de beide achter elkander liggende buitenborstweringen, alvorens de vijand tijd had om hem tegen te houden. Daardoor zag hij zich in het bezit van den tweeden bedekten weg, en deze alsnu in eene zuidelijke rigting volgende, en inmiddels ondersteund wordende door de compagnie van den kapitein *van der Riet*, was het den vijand niet meer mogelijk om zich achter de eerste borstwering, aan dien kant of zuidelijken bedekten weg, staande te houden. Nu drong men ook aan de zuidzijde binnen dien bedekten weg, waardoor het aldaar geplaatste vijandelijk geschut in de handen der onzen viel.

Op een gegeven sein, drongen nu alle onze troepen op het terrein, om de nog binnen twee borstweringen geslotene kampong, waarin de vijand, zoo het scheen, nog weerstand wilde bieden, te benaauwen. Niets was bestand tegen den moed der onzen, die door de behaalde voordeelen tot de hoogste geestdrift opgevoerd was. De dappersten vielen; doch de anderen zwoeren hunnen dood te wreken, en zoo ligteden zij elkander op, om over de geslotene poorten te kunnen klimmen, en deze hinderpalen van de binnenzijde open te hakken.

Daloe Daloe, de geregeldste Indische vesting die men tot nu toe ontmoet had, viel alzoo, na een beleg van tien dagen, bijna zonder medewerking van artillerie, en na eenen veldtocht van ruim veertien maanden.

Het verlies dat onze troepen in deze tien dagen geleden hadden, bedroeg 7 gesneuvelden en 30 gewonden, waaronder de kapitein *van der Riet* en de drie reeds genoemde luitenants.

Het verlies des vijands was niet te begrooten, aangezien zij

dit, volgens gewoonte, weten te verbergen. De overgeblevenen waren door de waterpoort ontvlugt; doch daar men later vele lijken in de rivier zag drijven, vooronderstelde men met eenigen grond, dat er geene prauwen genoeg geweest waren om de vlugtenden op te nemen.

Het aantal geweren door de onzen genomen, bedroeg ongeveer 300, benevens 14 stukken geschut van verschillend kaliber, waarvan de meeste stukken beschadigd waren. De metalen 3de van het fort Amerongen afkomstig, dien men hier terugvond, was vol galen en de affluit verbrijzeld, terwijl, behalve hetgeen in handen der hulptroepen is gevallen, er nog 500 f buskruid in goeden staat, in bezit werden genomen. De aanzienlijke voorraad rijst welke men hier vereenigd vond, deed genoegzaam blijken, dat de vijand op een langdurig beleg rekende en zich op eenen hardnekkigen tegenstand had voorbereid.

Wat van den vijandelijken aanvoerder *Hadjie Mohammed Sale*, Toeanko *Tamboesy*, geworden was, werd niet met zekerheid bekend; men bleef zelfs in het onzekere verkeerren of hij niet omgekomen was. Volgens de loopende geruchten, zou hij, op het oogenblik der bestorming, door de waterpoort, achter zijne woning, in eene prauw zijn gegaan, om daarmede de rivier af te zakken. Bij de noordelijke benting der Rauwenaars aangekomen, zou hij, door sterk geweervuur begroot, in het water gesprongen zijn en door eenige Rauwenaars vervolgd, op den wester-oever geland en zodoende ontsnapt zijn. De vele hem behoorende voorwerpen, die in zijne woning gevonden werden, waren bewijzen genoeg, dat zijne vlugt zeer overhaast was geweest. Onder deze voorwerpen merkte men voornamelijk op, zijn zegelring en de heilige boeken, door hem zelf uit Mecca overgebracht.

Met den val van Daloe Daloe, door de staatkunde en het strategisch beleid van den gouverneur, kolonel *Michiels*, voorbereid, en later onder zijne leiding met zooveel kracht bewerkt, had ook het rijk van den geduchten Toeanko *Tamboesy* opgehouden te bestaan, terwijl de laatste steun en zetel der Padriesche overheersching nu eveneens gevallen was.

BESLUIT.

Het zal alsnu noodig wezen, om bij de ontwikkeling der voordeelen, welke bij de laatste gebeurtenissen verkregen waren, nogmaals terug te zien op den loop der zaken, sedert de onderwerping van Bonjol. Daardoor zullen wij met een' oogopslag bespeuren, waartoe de gebeurtenissen, die wij in de drie schetsen hebben voorgedragen, eigenlijk geleid hebben, ten einde op deze wijze de zaken van Sumatra, in een onafgebroken verband, nogmaals en beknopt voor den geest te brengen.

Nadat de Nederlandsche vlag op de wallen van Bonjol wap-

perde, waren er nog onderscheidene bevolkingen, de eene meer, de andere minder, aan de heerschappij van Toeanko *Tamboesy* onderworpen, te weten: die van Tibawan, Selayory, Rake, Kasikan; verder de volken die de oevers der rivieren Loehoe en Sossoh bewoonden; die van kotta Pinang, van Padang Lawas, van Batoeng Oenang, die van Siepierok, van Ankola d'Jai en van Aukola d'Joeloe, benevens een gedeelte van Toba Selindang; welke laatste zich niet aan hem onderwierpen, maar zich verder noordwaarts in de bosschen verscholen. Dit gebied langs de oostkust, ongeveer tusschen den 1sten en tot den 3den graad noordbreedte begrepen, grensde alzoo ten zuiden aan het rijk van Siak, ten westen aan de vallei van Loender en Rau, en aan Mandheling, voorts nog met eenen bogt aan de westerstranden, nabij en achter Tappanoly en Baros. Ten noorden was dit uitgestrekt gebied begrensd door de beide Tobas, en besloeg derhalve eene oppervlakte van ongeveer 180 vierkante mijlen. Om regtstreeks tot het eigenlijke landschap *Tamboesy* te komen (dat door Maleijers bewoond wordt) zou men over Rau en kotta Radja Rau hebben moeten trekken, aangezien de vijandelijke liniën achter laatstgenoemde plaats begonnen, Het terrein aan die zijde was hoogstmoeijelijk te begaan, en het zou ontzettende vermoeijensissen en opofferingen van allerlei aard gekost hebben, om met geweld langs dien weg door te dringen. Er moest een verstandige partij gekozen, en het plan tot onderwerping dier vijandelijke gewesten, met staat- en krijgskundig beleid ontworpen worden. Het is derhalve niet onbelangrijk, om de hoofdbedoeling dezer onderneming nogmaals te overzien, en alle de gebeurtenissen zoodoende te grouperen om het standpunt, waaruit men den geheelen veldtocht moet beoordeelen.

Tamboesy moest ten onder gebracht worden, want zonder deze onderwerping zou men binnen weinige jaren andermaal den aanvang van eenen tweeden *Padrieschen* oorlog te wachten gehad hebben, terwijl *Sumatra*, wel verre van eenmaal voordeelen af te werpen, eerder een knagende worm aan de schatkist zou geworden zijn. Aan dit hoofddoel verbond zich een ander, niet minder gewichtig ontwerp, namelijk de *Batta*-volken te onttrekken aan de dwingelandij der laatste *Padriesche* hoofden. De magt van *Tamboesy* was geducht, het gebied van deszelfs *Toeanka* uitgestrekt, en in vergelijking van dat alles, waren de middelen van bedwang, waarover de gouverneur *Michiels* beschikken kon, zeer gering. Hier moest alzoo eenen *Romeinschen* uitbreidingsoorlog gevoerd worden, een oorlog namelijk, die, naarmate men vooruitging, de gelegenheid opende om de bevolking der bezette streken dermate aan zich te verbinden, dat men op haren bijstand rekenen kon; terwijl de zekerheid harer trouw voorname-lijk moest gegrondvest worden op de overtuiging, dat hare eigene belangen daarmede in volkomene overeenstemming stonden.

Dien ten gevolge begonnen de militaire operatiën uit het *Mandhelingsche*, in het midden van de maand *November 1837*. Tot in *December* viel er weinig van belang voor; alleen ontwaarde men dat de operatie-basis goed gekozen was; aangezien het volk van *Ankola d'Jai*, door welk land de troepen trokken, zich dadelijk en ongeveinsd aan onze zijde schaarde.

Pitjer Kolling bezet zijnde, namen onze troepen eene oostelijke rigting, over de bergketen naar de vallei van *Batang Goenang*, waarvan de overgeblevene bevolking, even als die van het gewest *Siepierok*, zich bij onze troepen aansloten.

De kolonne onder de bevelen van den majoor *van Beethoven*, uit twee kompagnien van het 6de bataillon infanterie, het algemeen depôt en de hulptroupen bestaande, ter sterkte van 1500 man, alsnu te *Sioengang* gehivouackeerd zijnde, werd de majoor *Westenberg* naar de zijde van *Pertibie* gedetacheerd, waarop de vijand eenige bentingten verliet en in den brand stak. De geheele kolonne op den 20sten *December* voor *Pertibie* vereenigd zijnde, werd die plaats den 23sten, en den 30sten daaraanvolgende *Santasser* genomen. — *Oristak*, *Sunang Ambie* en kotta *Baroe* onderwierpen zich nu van zelve.

De vijand werd door deze zeer goed doordachte strategische beweging geheel van het noorden afgesneden. Onze troepen marcheerden daarna in eene zuidelijke rigting, terwijl de te *Rau* in observatie geblevene kompagnie van het 6de bataillon infanterie, bevel ontving om van die zijde regtstreeks, d. i. over kotta *Radja Rau* en kotta *Pare* op te rukken. Het doel dezer beweging scheen de vijand te begrijpen, aangezien hij eene poging deed om de gemelde kompagnie in een partiëel gevecht te wikkelen, en zoodoende hare vereeniging met de overige troepen te beletten. Hij werd echter verjaagd en op den 22sten *Januarij 1838*, had de beoogde vereeniging bij kotta *Radja Mundang* plaats.

Men had alzoo de beide oevers der rivier *Sossoh* bereikt, terwijl men zoodoende de grenzen van het eigenlijke gewest *Tamboesy* genaderd was. Het sprak van zelf, dat men op dat oogenblik voorbereid moest wezen op eenen veel hardnekkiger tegenstand, dien men dan ook vrij spoedig ondervond. Boven alles moest elke rugwaartsche beweging worden vermeden, hetzij uit zwakte, hetzij uit gebrek aan levens- en krijgsbehoefsten. Ter voorziening in het eerst vooronderstelde geval, gaf de gouverneur *Michiels* aan de kompagnie van het 6de bataillon, in de vallei *Allahan Pantjang* gestationneerd, het bevel om mede op te rukken en zich bij de mobiele kolonne te voegen, welke daardoor vier kompagnien geregelde troepen sterk werd; — deze vereeniging had den 22sten *Mei* plaats. De weinige troepen van het algemeen depôt en een gedeelte der *Mandhelingsche* hulptroupen werden gebezigd tot het bezetten van de vele bentingten welke men moest opwerpen, om de achterwaartsche ge-

meenschap en de geregelde verpleging te onderhouden. — Werpen wij alsnu eenen blik op de handelwijze van den vijandelijken hoofdaanvoerder.

Bij den aanval van Bonjol en toen die sterkte gevallen was, nadat hij reeds eenmaal eene les had ontvangen, moest hij van zelf beducht wezen voor eenen meer regtstreekschen aanval. Om die redenen had hij, reeds een jaar te voren, de geheele bevolking gedwongen, zich met vrouwen en kinderen achterwaarts van zijne hoofdplaats te begeven. Tusschen onze grenzen en de plaats alwaar hij zijne voornaamste hulpbronnen geconcentreerd had, had hij eene ruimte van vele marschdagen verwoest land gelaten, dat hier en daar door vele sterke bellingen verdedigd werd. Hierin straalde een meer dan gewoon krijgskundig beleid door. De keuze zijner middelen van tegenweer, was ook gegrond op de omstandigheid waarin onze troepen verplaatst werden, door den verren afstand der hoofdmagazijnen en het gebrek aan goede wegen.

De oorlog kon derhalve van onze zijde, met geene te groote magt en slechts langzaam gevoerd worden, dewijl men voor elken marsch nieuwe wegen aanleggen, en de transporten voor den aanvoer der behoeften regelen moest. De operatiën werden daarenboven door de medewerking van andere omstandigheden zeer vertraagd, namelijk, door het overlijden van den majoor *van Beethoven*, het verwonden van den kapitein *Schoch*, eindelijk door de ziekte en de verwijdering van den majoor *Hoyel*.

De opvolgers dezer chefs veranderden niet van taktiek. Men had ook te duidelijk opgemerkt, dat de regtstreeksche aanvallen op de vijandelijke versterkingen te veel bloed kosten, en dan nog niet altijd gelukken. Door deze versterkingen om te trekken, en zelfs door tijdelijke verschaningen tegen hunne gemeenschapslinien aan te leggen, ontwaarde men daarentegen, dat de vijand spoedig en van zelf zijne sterkste stellingen verliet. Het was waarheid, dat deze wijze van opereren veel arbeid tot opbouw van versterkingen vorderde, doch deze werd met liefde en geestdrift door de Mandhelingsche hulpbenden verrigt, daar geen werk hen te zwaar was, als het slechts hunne gehate vijanden schade toebrengt.

Op deze wijze was de oorlog veertien maanden lang gerekt en eindigde met de vermeerstering van Daloe Daloe. De troepen hadden in dien tijd vele ontberingen en vermoeijenissen doorgestaan, en eene buitengewone volharding moeten aan den dag leggen, doch de eindelijke uitslag van dat alles was schoon en de voordeelen, welke de veldtogt opleverde, van het uiterste gewigt.

Met de aanwinst van een zeer uitgestrekt grondgebied, met bevaarbare rivieren doorsneden, heeft men aan onze belangen eene natie verbonden van eenen zachten en leersamen aard, welke — volgens de gevoelens van deskundigen — welligt nog meer dan de Javaansche, vatbaar is voor onderrigting en voor de ontwik-

keling en uitbreiding van die takken van landbouw en nijverheid, waardoor derzelver eigene welvaart in gelijke mate met de Nederlandsche belangen zal worden bevorderd.

Met het openen van eene dwarsche gemeenschap van het west- naar het oosterstrand, met het bezit van twee groote riviermonden in straat Malacca, van den 2den tot den 3den graad noorderbreedte, is er, in verband met de bezetting der riviermonden van Djambi en Indragirie, een reusachtige stap gedaan tot bereiking van het groote doel, naar 't welk op Sumatra wordt gestreefd, en dat reeds zoovele opofferingen gekost heeft. Om nu onze bezittingen op Sumatra aan gene zijde tot een gesloten geheel te maken, ontbreekt nog slechts het bezit der landen van Siak en Kampar, die beiden onder den invloed van den Djan di Pertuan van Siak staan.

Met het beste gevolg was de gemeenschap aangeknoopt met de volken van Mentawe, de V kotta's, de IX kotta's of Kapornau Sambilan en eindelijk met die der VI kotta's Pankalan, kotta Baroe, in dezelfde volgorde gelegen van het noorden naar het zuiden, langs onze bezittingen in de vallei, van Loender, Loboestikapping en de 50 kotta's, en alzoo hoofdzakelijk met de boventakken der rivier van Kampar.

Ten slotte kan men aannemen, dat de laatste overwinning het belangrijke voordeel heeft aangebragt, dat zij het Nederlandsche gezag van alle openlijke vijanden bevrijd, en de rust overal bevestigd heeft.

Zoodanig was de vrucht der mannelijke staatkunde, welke wij door eene reeks van geschetste daden hebben voorgesteld. Zoover menschelijke wijsheid de uitkomst der zaken berekenen kon, moest die vrucht zoo tot rijpheid komen en zoo geplukt worden, zoo slechts de strijders niet bezweken onder den grooten last der volharding, die hen opgelegd werd. Het staatkundig beleid en het krijgskundig doorzicht der weinige hoofdpersonen die hier tot ontwerpen en handelen geroepen waren, hadden niet gefaald; de krijgslieden hadden het besef van de zware taak die zij moesten volvoeren, maar ook die van hunnen pligt, en van de zelfvoldoening die deszelfs getrouwe vervulling volgt: zij toonden zich die taak waardig te zijn. De uitkomst leerde ook, dat de inzigten betreffende eene meer doortastende poging tot algeheele onderwerping van Sumatra, geen kasteel in de lucht was, door ijdele hoofden getimmerd, daar zij bekroond werd met de voor onmogelijk gehoudene wezenlijkheid. Het tijdstip is alzoo genaderd, waarin het moederland kan geroepen worden tot het inzamen der zoete vruchten, terwijl onze soldaten, gedurende vijf lange jaren, zonder morren, al de wrangheden er van gesmaakt hebben. Sumatra, vroeger een ruwe steen, te midden der rijke Engelsche overheerde koloniën, was, door de taaije volharding onzer krijgslieden, tot een juweel van veelbelovend wa-

ter geslepen, om eenmaal heerlijk te schitteren in de Indische kroon van Nederland. Het was hun gegeven om Ooster en Westerkusten te verhinderen, door wildernissen wegen te banen, de nijverheid de hand te bieden, den woesten grond voor landbouw te doen ontginnen, en handel te doen ontluiken dáár waar de geesel der tweespalt, sedert jaren, alle verkeer had onderdrukt. De overwinning — het is waar — heeft hunne daden bekroond; zij hebben zich in oorlogsroem gehuld; maar hunne schoonste belooning zullen zij voorzeker vinden in de hoopvolle verwachting van weldra alle takken van beschaving en verlichting te zien ontluiken op het tooneel dat de getuige was van hunnen moeilijken arbeid; zij zullen de belooning inwachten van eenmaal genoemd te worden als de zaaijers van al het goede, dat anderen zullen inoogsten.

Bij het eindigen van dit vertoog, dat wij bij den aanvang van dezen jaargang aan onze lezers beloofd hadden, blijven wij, en wel met eenigen grond, in het onzekere, of wij hiermede het doel eenigzins naderbij gekomen zijn, dat ons bestendig uitlokte. Wij hadden zoo gaarne over de financiële koude, die geheel Nederland schijnt bevangen te hebben, een zoel luchtje van geestdrift, erkenning en dankbaarheid doen stroomen; wij hadden de kille verwachting der toekomst zoo gaarne getemperd, en haar door eene moedvolle hoop vervangen. Wij gevoelen het echter te goed, dat de kleuren op ons palet verbleeken, dat er zelfs kleuren beginnen te ontbreken, en dat onze tinten grijs en eentoonig worden. Toen wij de eerste regelen dezer schets stelden, verplaatsten wij onze verbeelding te midden onzer krigsmakkers op Sumatra; toen dachten wij ons:

* (Te) haden in den glans die op hun dengden straalt,
* (Te) juichen in den roem, met zooveel bloeds betaald!

maar wij ondervonden al het moeilijke om warm te blijven, om ons lichtje, dat tot nu toe alleen door onze geestdrift gevoed werd, brandende te houden. — Wij hebben gezegd (1).

Breda, 15 Maart 1841.

J. C. VAN RIJNEVELD.

(1) Met zeer veel genoegen is bij het militair publiek het koninklijk besluit ontvangen, waarbij belooningen geschonken worden, aan enkelen die in den veldtocht op Sumatra hebben uitgemunt, en met niet minder genoegen heeft men gezien, dat er thans ook Indische korpshoofden deelen in de onderscheiding van tot het Militaire huis des Konings te behooren. Aan vele bescheldene wenschen, die bij de *inkuldigings-largesse* onverzuld waren gebleven, is thans voldaan, en dit zal voorzeker de teleurstelling, die oomsbaar in Indie diep zal gevoeld zijn, niet alleen lossigen, maar in dankbare geestdrift doen ontvlammen.

BESCHOUWING

DER

LIGTE RUITERIJ EN DER ONGEREGELDE RUITERBENDEN
IN DE ONDERSCHIEDENE WERELDDEELEN.

(Vervolg van n°. 6.)

III. De Arabieren.

Onder de natuurlijke ruiters, wier behendigheid hen zoo vele voordeelen in het eenzelvige gevecht verschafft, verdienen in de eerste plaats de Arabieren onze aandacht. Uit de berigten, welke de kapitein *Tanski* in zijne militaire beschouwingen wegens het regentschap van Algiers mededeelt, blijkt het, welke geduchte vijanden zij voor de Franschen moeten zijn. Het zijn de nakomelingen dierzelfde Numiden, die onder *Hannibal* tegen de Romeinen zooveel roem behaalden, die de legers van *Cesar* aanmerkelijke verliezen toebagten, en den grooten veldheer noopten al zijn krijgstalent te hulp te roepen. Hoezeer de wapenen ook veranderd mogen zijn, is echter dezelfde krijgsmansgeest en strijdwijs onmiskenbaar tot op heden op hen overgeplant.

Hunne kleeding is allezius geschikt voor hunne dekking en overeenkomstig het klimaat, daar zij de beweging der ledematen in het wapengebruik alle vrijheid verleent; hunne witte katoenen of wollen kleeding wordt bedekt door den mantel (*bournou*) van geiten- en kemelshaar, welken zij gebruiken bij regen, des nachts, en bij koude; dezelve is zoo ruim, dat zij zonder hinder de armen kunnen bewegen, dat hij hen geheel bedekt en zij in denzelfden gekleed blijven slapen, waardoor zij bezwaarlijk zijn te overrompelen.

Hunne wapens zijn lange geweren, met eene dunne kolf, kostbaar ingelegd; op marsch dragen zij het in eene soort van koker over den schouder; voor het gevecht houden zij het in de regter hand op de dij. Het slot is voorzien van eene schuif tot zekerheid tegen het losgaan, terwijl koperen of zilveren banden het beslag vormen. Ook de pistolen zijn zeer lang; de blanke wapens bestaan in kostbare, rijk versierde *yatagans*, vaak met echte Damascene klingen, daarbij, doch soms ook alleen, zeer lange, kromme, tweesnijdende dolken.

De zadels, van Turkschen vorm, doorgaans van hout, hebben eene zeer hooge achterfronk; zij zijn zeer eenvoudig, en worden door een zwart schapenvel bedekt; hetwelk de vermogenden door een laken of fluwelen schabrak, met goud galon bezet, vervangen; de stijgbeugels zijn zeer kort, hetwelk de knieën hoog doet komen. De borstriem is hoog genoeg geplaatst om den gang niet te belemmeren en verhindert het

terugschuiven, terwijl de sporen, slechts uit eene ijzeren punt van 6,7 duim lengte bestaande, het bewijs geven hoe ruw de paarden bestuurd worden, en even krachtig middel tot het voortdrijven zijn, als de stang tot ophouden is; de laatstgenoemde is op Turksche wijs met een aan het gebit beweegbaren ring voorzien, die in plaats van de kinketen, den baard omvat. De patronen worden in aan den zadel bevestigde zakken, en van dezelve een twaalfstal in de kleine patroentasch medegevoerd. Van deze steken zij in het gevecht een zeker getal in hunnen gordel of rondom het hoofd, hetwelk het spoedig herladen bevordert.

De oefening in de behandeling der wapenen begint van hunne vroegste jeugd af en maakt de hoofdbezigheid van hun leven uit, ten einde hen tot de jagt en den oorlog geschikter te maken. Alle avonden, wanneer zij met hunne kudden terugkeerd zijn, en terwijl de mannen zich bij hunne tenten met gesprekken onderhouden, verzamelen zich de jonge lieden op den een' of anderen heuvel, om zich in verschillende lichaams- en krachtbewegingen te oefenen; des vrijdags en gedurende den *Rhamadan*, vermaken zij zich den geheelen dag met rijkunstige en wapenoefeningen, of in het doelschieten met geweer en pistool; somtijds vereenigen zich verscheidene geslachten tot dit oogmerk, aangemoedigd door te tegenwoordigheid, vaak door de deelneming hunner chefs in deze spelen; daardoor verkrijgen zij kracht en behendigheid, en tevens zucht naar den strijd, waarvan deze spelen het afbeeldsel zijn. Deze oefeningen doen diegene uitschitteren, welke in vlug- en behendigheid uitmunten en vestigen op hen het vertrouwen van de hoofden van den stam, terwijl de bijzondere achtung die men hen bewijst, eenen sterken prikkel oplevert, welke zelfs de hoofden, die eenigen invloed zoeken te verkrijgen, naar de eer doet streven om voor de eerste in dapperheid en behendigheid onder deze ruiters gehouden te worden, waardig, om in de ondernemingen en gevechten vooraan te marcheren.

Als een bewijs van den hoogen trap hunner behendigheid, kan als voorbeeld dienen eene voorstelling van Arabische ruiters, gewapend en uitgerust als tot een gevecht. Na alvorens op 50 schreden van elkander, hunnen gordel, een stuk brood en eenen honiggraat op den grond te hebben gelegd, zetteden zij hunne paarden in eenen sterken galop, braken een stuk brood, als ook iets van den honiggraat af, bragten dit aan den mond, en naauwelijks waren zij 50 passen verder gekomen, of men zag hen reeds met den yatagan in de hand, gereed om den vijand aan te vallen.

In het veld is hunne ruitery het hoofdwapen; hunne gevechtsorde is bijna dezelfde als die van alle krijgshaftige volken van Azie, of gelijk die van de nationale Poolsche ruitery

voor 50 jaren. De rijksten, de geoeffendsten plaatsen zich in het eerste gelid; hunne bedienden, met een of twee geweren gewapend, volgen hen, gelijk vroeger de bedienden der lansdragende uhlanen of *Towarezye* (*Pagolets*), met sabel, karabijn en pistolen gewapend, hunne heeren ter ondersteuning verstrekten. De Negers, welke de levensmiddelen en munitie op kamelen of muilezels navoeren, blijven op eenen afstand van een of twee mijlen van het slagveld terug.

Doorgaans, wanneer zij in het gezigt van den vijand komen, jagen de dappersten, met het geweer op de dij gezet, vooruit, tot op 5 à 600 schreden, wanneer zij losbranden en omkeeren, om hunne afgeschotene geweren tegen een ander van hunne knechten te verwisselen; meermalen herhalen zij zulks; soms echter herladen zij-zelve met veel behendigheid, waarbij zij het geweer in een' kring over het hoofd zwaaijen, en hetzelfde langs hunne linkerzijde brengen. Dringt de vijand met nadruk op hen aan, dan nemen zij met overhaasting de wijk, maar zoodra houdt hij niet stand, of zij keeren ten aanval terug, steeds schermutselende en vurende. Zoodra de vijand echter begint te wijken, werpen zij hun geweer over den schouder, grijpen de pistolen, welke zij op 100 of 50 schreden losbranden, en alsdan aan den riem overwerpen, terwijl men hen niet zelden woedend, met den Yatagan in de hand, in de vijandelijke gelederen heeft zien dringen.

Aan het gevecht nemen de knechts dan alleen deel, wanneer hunne meesters in gevaar zijn of zij-zelve bedreigd worden; mogt een aanzienlijke gevangen genomen worden, dan moet zijn geslacht alles aanwenden, om hem levend of dood den vijand te ontrukken, naardien het geslacht met eene onuitwisselbare schande bekleet wordt, wanneer het een zijner hoofden in 's vijands handen laat. In zoodanig geval vallen al de bloedverwanten met voorbeeldeloze woede en onversaagdheid hunne vijanden aan, en de strijd wordt ten uiterste bloedig, zoodat men niet zelden in zoodanig gevecht een geheel geslacht uitgedeld ziet.

De taktiek der Arabieren is eenvoudig en overeenkomstig het nationaal karakter en den aard van het land. Zij beoordeelen den oorlog niet gelijk de Europeanen, daar zij evenmin eer als voordeel zien in het handhaven of het vermeesteren van een post. Onbekend is hun de kunst om kleine offeringen te doen, ten einde groote gevolgen te verkrijgen; de eenige schande die zij kennen, is die van levend in de handen des vijands te vallen, of de dooden in zijne magt te laten. Hun eenig beginsel is den vijand het meestmogelijke nadeel toe te brengen, zonder zelve eenig gevaar te loopen; derhalve vallen zij nimmer aan dan wanneer zij eenige kans zien om te slagen; daarom nemen zij ook steeds de vlugt wanneer zij op het punt staan om bereikt te worden.

Welke geduchte vijanden zij zijn, tegen welke de Europeische taktiek menigmaal ontoereikend is, hebben de Franschen gedurende hunnen hardnekkigen kamp met hen, meer dan eens, vooral bij hunne noodlottige eerste onderneming tegen Constantine, smartelijk ondervonden.

2. De Hadschuten.

De bezitneming van Algiers en de daaropvolgende vijandelikheden met onderscheidene Arabische volkstammen, heeft verscheidene dezer laatsten voor het eerst naauwkeuriger doen kennen. Onder deze zijn de Kabijlen en de Hadschuten het merkwaardigste wegens hunne krijgsmagt; de eerste als voetvolk, de andere als ruiters, terwijl beide vaak elkander de hand bieden.

De stam der Hadschuten, welke de grensvlakten van het regentschap bewoont en in aangrenzende wouden en bergen altijd eene schuilplaats vindt, heeft het oorspronkelijk roofzuchtig en krijgshaftig karakter der oude Arabieren volkomen behouden, waarmede zij dan ook in Nomadische levenswijze overeenstemmen; geduchter vijanden hebben de Franschen nergens aangetroffen, en echter bedraagt hun getal slechts 4 à 500 ruiters, die zich door hunne vlugheid aan alle gevaar weten te onttrekken en door hunne snelle togten en invallen alle waakzaamheid verijdelen. Verscheidene togten tegen hen hebben weinig of slechts kortstondig gevolg gehad, daar de Franschen tot in het vorig jaar verzuimd hadden, door het bezetten der kleine haven Cherchill, hen in te sluiten.

Deze rooverstam bestaat uit de schoonste, krijgshaftigste mannen, met de voortreffelijkste Arabische paarden bereden, die zij met bewonderenswaardige behendigheid besturen; even goed en uitstekend zijn zij gewapend; zij hebben geweren van ongemeene lengte, nog eenige duimen langer dan het infanteriegeweer met de bajonet, doch van kleiner kaliber, die dus zeer ver dragen; de loopen zijn uitstekend bewerkt, vaak met zilver ingelegd; de kolf en de lade zijn veelal met zilver beslagen en aan den loop met zilveren banden vereenigd; het slot is zeer groot en van een zonderlingen vorm. Percussie-slotten zijn hier nog geheel onbekend. Zij voeren daarenboven nog twee of vier pistolen en voortreffelijke Yatagans, korte, eenigzins kromme en zware sabels.

De geweren worden door de Kabijlen van Constantine vervaardigd, welke ook de klingensmeden. De beste Yatagans, die in deugd de sabels van Damascus evenaren, komen uit het gebied der Chiffa.

De strijdwijs der Hadschuten heeft veel van die der Parthen; zij bestaat in eenen voortdurend kampenden terugtogt, wanneer de Franschen vooruitrukken; hierdoor slagen zij vaak,

om hunne driftige vijanden in eene hinderlaag te lokken, waar deze dan door eene tienvoudige overmagt aangegrepen en vernield worden eer er ontzet kan opdagen. Zoo werd in November 1856, de dappere luitenant *Gaillard* met 27 Spahis vermoord. Tien minuten later kwam de overste *Murey* met zijne troepen op de plaats, waar hij de meeste lijken reeds zonder hoofden vond, terwijl de vijanden in het bosch waren verdwenen. Ondersteunt hen de infanterie der Kabijlen, dan stijgt hunne stoutheid zoo hoog, dat zij het wagen de blanke wapens, in wier behandeling zij uitstekend behendig zijn, met de Fransche Spahis te kruisen.

Hun stam vermeerderd zich door stoute zwervers van andere stammen, die eene goede ontvangst genieten, zelfs door Fransche deserteurs, onder anderen door zekeren *Moncel*, wiens dapperheid hem tot een opperhoofd deed verkiezen. Meermaalen voerde hij gelukkige ondernemingen tegen de Franschen uit, waarbij hij zich met woeste wreedheid gedroeg; zoo schreef hij met den dolk zijn naam op de borst van zijnen vermoorden voormaligen luitenant *Goert*; hij viel eindelijk in 1857 den Franschen in handen en onderging zijne straf.

IV. De Zuid-Amerikaansche ruiterstammen.

Het baart geene verwondering, wanneer men bij de volkstammen, waar het paard onder de huisdieren sedert onheugelijke tijden de eerste plaats heeft ingenomen, en zoowel door talrijkheid als deugd, het voorwerp van zorgvuldige behandeling en hooge waardering geworden is, dat hetzelfde dan, bij de menigvuldige andere diensten, ook tot de vereerende onderscheiding verheven is, om den mensch tot medgezel in de gevaren van den strijd te verstrekken, en dat het menigvuldig gebruik van dit zoo nuttig dier, deze volkeren tot de bekwaamste en stoutste natuurlijke ruiters heeft gemaakt. Overal waar wij in de oude wereld paardrijke gewesten aantreffen, vinden wij dit in vollen omvang bevestigd: getuige de Numidiërs, de Parthen, de Persen, de Sarmaten uit de oude tijden, de Hunnen, Mongolen en Tartaren uit de latere, zoo als uit de hedendaagsche tijdvakken, de Hongaren, de Kozakken, de Tartaren, Kurden, Tscherkessen en andere Oostersche volkstammen, gelijk daarenboven de Kalmukken, Baskieren, benevens die welke de uitgebreide streken van Hindostan bewonen. De aanboudende gewoonte, die al deze volken zoo groote bekwaamheid in het gebruik van het paard deed verkrijgen, deed ook hetzelfde als hoofdstrijdmiddel aanmerken, van daár dat hunne krijgsmagt geheel uit ruitery was zamengesteld, die niet minder door rijkunstige behendigheid als door uitstekende bekwaamheid in de behandeling der wapenen, zich in het afzonderlijke gevecht tegen andere ruiters geducht maakte,

welke niet door de natuur, maar door een kunstmatig onderwijs, met de behandeling van het paard gemeenzaam waren geworden.

Met bevreesding merkten de eerste ontdekkers van het vierde werelddeel, in het laatste der vijftiende eeuw, op, dat bij zoo vele nieuwe wonderen, aldaar echter een aantal van de nuttige huisdieren der oude wereld gemist werden, vooral het in burger- en krijgsmatigheden zoo gewichtige paard; met schran- derheid wist de Europeaan hiermede zijn voordeel te doen; met ontzaggelijke moeite voerden de Spanjaarden een klein ge- tal paarden ten behoeve hunner ontdekkings- en krijgsmatig- den naar over; en het was aan den schrik toe te schrijven, die deze vreemde wangedrochten, welke met den ruiter één we- zen schenen, den Indiaan inboezemden, dat de wonderdadige en fabelachtig schijnende verovering van onmetelijke gewesten, en de overwinning van talloze volksmenigten, door een handvol Europeërs, onder *Pizarro* en *Cortes*, mogelijk werden.

Wie zou het toen binnen de grenzen der waarschijnlijkheid of mogelijkheid hebben gedacht, dat binnen een gering getal eeuwen, het paardenras in dit werelddeel zich tot eene zoo tal- looze menigte zou vermenigvuldigen, als thans in sommige gewes- ten van Zuid-Amerika gevonden wordt, een getal dat ver te boven gaat alles wat dienaangaande in de oude wereld wordt aangetrof- fen (1); alsmede dat diezelfde schroomvallige Indianen zich tot de behendigste ruiters zouden vormen, welke de meest stoutste beschaafde natiën ten deze ter zijde kunnen worden gesteld; en hoeveel hooger stijgt nog de verwondering, wanneer ge- schiedkundige aantekeningen ons leeren, dat het aldaar zoo vermenigvuldigde paardenras van die enkele paarden afkomstig is welke *Cortes* op zijnen grooten togt ter verovering van Mexico, wegens hunne uitputting of andere ongemakken, on- derweg had moeten achterlaten, of die den Araucanen, bij de ongunstig afloopende pogingen van *Valdivia*, een van de togt- genooten van Peru's veroveraar *Pizarro*, in handen waren gevallen. Tot in het ongelooflijke vermenigvuldigen zich de paarden in de onmetelijke grasvlakten (*Pampus*) van Zuid- Amerika, zoowel die in verwilderden toestand leefden, als die de zorgvuldigheid der oude bewoners aankweekten, ter- wijl, naarmate de Europeërs hunne togten en veroveringen uitbreidden, zij tevens door invoer van paarden uit Europa, van een nieuw en beter ras, eene diersoort vermeerderden, waarvan zij het nut en de onmisbaarheid tot verre togten, steeds meer en meer ondervonden. Zoodra nu de inwoners zich met de paarden eenigzins gemeenzaam gemaakt en van

hunne overwinnaars de kunst van hun gebruik geleerd hadden, maakte de aankweeking en het gebruik van paarden hun hoofdwerk uit, met dat gevolg dat beiden de grootste uitge- breidheid verkregen en men nergens het paard in talrijker me- nigte dan in de wijduitgebreide grasvlakten van Zuid-Amerika aantreft; terwijl men niet alleen in de nog van Europeanen afstammende, door verbindtenis met de inlanders voortgeko- mene kleurlingen, maar ook bij de oorspronkelijke Indianen de stoutste ruiters vindt die ergens aangetroffen worden, zoo- als daar zijn: de Guachas, de Braziliaansche volksstam der Gezacurus, die der Araucanen, die der Pampus-Indianen, de Patagoniërs en meer anderen, welke zich zoowel door hunne bloedige kampen tegen hunne overheerschers, de Spanjaarden, gedurende den tijd van derzelve opperheerschappij, onderschei- den hebben, als zij daarna, met deze verbonden, op eene lof- waardige wijs hebben deelgenomen aan de worsteling tot af- schudding van het Spaansche juk.

Steeds te paard, dient hetzelfde den inlander zoowel tot ge- bruik bij dagelijksche bezigheden als tot verre togten, op de jagt en in den oorlog; terwijl het niet zelden in hunne geringe behoefte van kleeding en voedsel voorziet. Opmerkelijk zijn bij hen twee wapentuigen, die, te oordeelen naar derzelve een- voudigheid, uit de kindsheid der strijdkunst ontleend schijnen te zijn, namelijk de lans en de werpstrik (*Lasso*), die, hoe onvolkomen ook schijnende, nogtans door de behendigheid waarmede zij hen weten te behandelen, in hunne handen al- lergeduchtst zijn geworden, zoodat zij in vele omstandigheden het gemis der zoo zeer volmaakte Europesche wapenen niet eens gevoelden.

De Europesche reizigers stemmen overeen in het betuigen hunner verbazing over de behendigheid waarmede de inlanders den werpstrik en den kogelriem gebruiken; de eerste, uit een langen lederen riem, aan de eene zijde van den zadel bevestigd, aan de andere van een stroplis voorzien, die door eenen ijze- ren ring gaat en in verscheidene bogten opgeschoren wordt, houden zij in de rechter hand. Bij het gebruik daarvan zwaai- jen zij den riem om het hoofd, terwijl zij op het voorwerp dat zij daarmede verstrikken willen, aanrennen en het met zoo veel naauwkeurigheid weten te treffen, dat zij het dier, b. v. een os, paard, enz., steeds den strik om de hoorns, den hals of een der beenen werpen, ten gevolge waarvan het dier ne- derstorten moet, terwijl het paard, met een bewonderenswaar- dig instinct, zijn meester hierbij, als ware het, de hand biedt, door zich niet alleen in de rigting van den schok, maar ook zoodanig te plaatsen, dat het deze, zonder zelf overhoop ge- trokken te worden, het beste tegenstand kan bieden. Van jongs af bekwamen zij zich in de oefening zoo van den *lasso* als van den werpkogel, daar reeds kinderen zulks al spe-

(1) Als een bewijs van de talrijkeid der paarden in Zuid-Amerika, mag dienen, dat de prijs van een paard omtrent 3 dollars belooft, en dat in 1825, van Buenos-Airos niet minder dan 400,000 paardenhuiden werden uitgevoerd.

lende met kleine huisdieren, gevogelte, enz., beproeven, en hierin dus trapswijs eene zekerheid verkrijgen, die hen niet alleen wilde ossen en paarden gemakkelijk doet vangen en vermeesteren, maar zelfs den schrik der Amerikaansche wouden, den Jaguar, tot hunnen buit maakt, voor hunnen vijand geducht, en voor eenen vlugtenden zeer gevaarlijk doet worden.

Niet minder geweldig is de uitwerking van den werpkogel (*Bola*); dezelve bestaat uit drie in het midden vereenigde riemen, aan het einde van ieder derzelve bevindt zich een zwaren kogel van ijzer of lood, of wel een bal van nat zand, die, met een vochtig stuk leder overspannen, droog zijnde, een hard en vast ligchaam wordt van ongeveer 3 dm. middellijn. Bij het gebruik daarvan, zwaait de ruiter, den eenen kogel vasthoudende, kringswijs dit gereedschap boven het hoofd, tot hij hetzelfde genoegzame kracht heeft medegedeeld, en tot op den juisten afstand van het dier gekomen is hetwelk hij treffen wil, als wanneer hij het loslaat. Al rondraaijende breidt nu dit tuig zich uit en het dier, waarop het gemunt is, treffende, slingeren zich de riemen zoodanig om deszelfs lijf of beenen, dat het ter aarde stort; oogenblikkelijk snelt de ruiter toe met zijne gevelde lans, en doorboort het. Het andere soort van Bolos bestaat uit een iets kleiner, met leder overtrokken looden kogel, met een riem van omstreeks 5 voeten lengte, welke op gelijke wijs tegen den vijand wordt geslingerd, met eene kracht en behendigheid, die het voorwerp op 50 schreden, met bijna gelijke zekerheid als met een schietgeweer, doet treffen. Vooral maken de Charuas, de wildste van alle Indiaansche volkstammen, in hunne kampen van deze lasso's gebruik, om hunne vijanden reeds van verre te beschadigen, waarna zij hem vervolgens met de lans aangrijpen.

Een aantal bijzonderheden wegens deze strikwerpers en hunne rijkunst, hebben de overste *Boelen* en *Arago* in hunne merkwaardige reisverhalen medegedeeld, en niet minder belangrijk zijn de aantekeningen van den Duitschen reiziger, die in 1820 zich over Buenos-Airos, naar Chili begeven had, om onder den generaal *St.-Martin*, voor de zaak der onafhankelijkheid te strijden. Het oordeel dat hij over de Zuid-Amerikaansche Indianen velt, is, dat zij als ruiter-natie bij geene andere achterstaan, en eene bekwaamheid in deze betrekking bezitten, welke hen zelfs boven de Kozakken en verdere Oostersche Nomaden-stammen, den prijs doet wegdragen. Door straffe gebitten, oefenen zij een fijn bestuur over hunne paarden uit, waartoe de onwrikbare zekerheid, die zij, door steeds te paard te zijn, verkregen hebben, zeer veel bijdraagt. Even ervaren in het gebruik van den werpstrik en van den kogelriem, als in de behandeling der lange lans, paren zij hiermede eene stoutmoedigheid die hen niterst geducht voor hunne vijanden maakt. Of-

schoon zij van geene taktiek weten en meerendeels slechts in kleine troepen vechten, is het echter naauwelijks mogelijk hen in geslotene orde het hoofd te kunnen bieden; vooral heeft de infanterie aan hen eenen gevaarlijken vijand, daar hun onkreukbare moed bijna door niets te stuiten is, noch hen aan omkeeren doet denken. Een regelmatig en onafgebroken vuur, zooals het rottenvuur, mag hun eenigen schroom inboezemen, doch eene onvoorzigtige algemeene losbranding zou slechts de uitwerking hebben, dat zij, na het ontvangen van het vuur, met hunne lansen, met onweerstaanbaar geweld in de gelederen van het voetvolk drongen.

Niet minder goede ruiters zijn de Chilezen, welke bij deze eigenschap tevens dapperheid vereenigen; slechts aan deze bijzondere hoedanigheden en aan de voorbeeldelooze geschiktheid als ligte ruiters van de bewoners van Zuid-Amerika, moet het toegeschreven worden, dat zij, in de talloze kampen met de Spaansche krijgsbenden, een overwigt verkregen, hetwelk eindelijk de onafhankelijkheid van dat werelddeel bewerkte. Hoedanig deze ruiters waren en wat men met hen kon verrigten, wanneer zij onder een bevelhebber stonden, die van hen een gepast gebruik wist te maken, zullen wij zien, wanneer wij hen onder de aanvoering van den generaal *Paez* beschouwen; zullende wij alvorens nog eenige regels aan een volkstam wijden, die wegens zijne bekwaamheid in de rijkunst eene hooge beroemdheid verworven heeft.

De wilde Braziliaansche volkstam der Guaycuras, welke zich langs de beide oevers der Uruguay, in de provincie Goyas onthoudt, en daar zijne onafhankelijkheid heeft weten te handhaven, terwijl hij sedert 1796 met de Portugezen en Spanjaarden in vrede leeft, heeft ook van deze den naam van *Cavalleiros* ontvangen, daar deze lieden al hunne togten te paard verrigten. Algemeen van eene rijzige gestalte zijnde, zijn zij beroemd wegens hunne bijzondere bekwaamheid in het temmen van wilde paarden, die in groote menigte in de vlakten van dit gedeelte der nieuwe wereld omzwerven. Hun bestaan vinden zij in de jacht, de vischvangst en de opbrengst hunner talrijke kudden. Zoo ooit een volk den naam van ruiterstam verdiend heeft, zijn het deze Indianen, welke den fabeldichter het model tot de Centauren had kunnen leveren. Het vangen der wilde paarden geschiedt met de, als aanvals-, verdedigings- en vangwapen, in onderscheidene vormen gebezigde lasso, die niet alleen tot het vangen van paarden en ossen, maar zelfs tot dat van struisvogels gebruikt wordt. Bij de temming van een met den werpstrik gevangen paard, gaan zij op eene soortgelijke wijs te werk als de Kalmukken, zelfs nog stouter, daar zij, niet gelijk deze, het paard, door het aangespen van den zoogenaamden driebeen, van het vrije gebruik van deszelfs beenen berooven: Onmiddellijk na de

vangst wordt het paard getoomd, de Guaycuras springt op hetzelfde, en jaagt nu met het wilde dier, ondanks de dolste sprongen, naar den naasten waterpoel, stroom of meer, waarin hij het als razend en schuimbekkend, en in het zweet gebragte paard, tot volslagene afmatting toe rondrijft, en het daarbij steeds tot aan de borst toe in het water houdt. Wanneer dan het paard, dat thans voor het eerste heeft leeren gehoorzamen, door vermoeijenis niet meer voort kan en deszelfs weerspannigheid uitgeput is, dan eerst verlaat bij het water, en van dat oogenblik af aan gehoorzaamt het als 't ware geheel veranderde dier op het minste teeken en beweging des ruiters, wien het als meester heeft leeren erkennen. Na deze eerste, inderdaad geweldige proef, wordt het paard doorgaans van eene zenuwachtige rilling en beving aangedaan, welke verscheidene uren duurt, en die zich ook wel herhaalt, gedurende welke de Guaycura, zoodra het eenigzins tot adem gekomen is, het in het vrije veld rondrijdt, waardoor het verder getemd en afgerigt wordt.

De strijdwijs en taktiek van dezen merkwaardigen en weinig bekenden Braziliaanschen volksstam, die in allen opzichte met de beroemdste ruiter-natiën van het zuidelijke en oostelijke Azie, de Mahratten en Kurden, wedijveren kan, is even vreemd, als dat zij van hunne buitengewone bekwaamheid getuigt om list met geweld te paren. Hebben zij eenen aanval in den zin, en zijn zij er in geslaagd om den vijand onbemerkt tot op zekeren afstand te naderen, zoo wordt een hoop onberedene wilde paarden vooruit naar denzelfden toegedreven. De achter de paarden volgende Indianen buigen zich met eene behendigheid, welke de beste kunstruiters tot eer zou verstrekken, aan de regter zijde hunner paarden zoo laag neder, dat zij van voren geheel onzichtbaar zijn, waarbij zij hunne speren, in het midden gevat, evenwijdig met en nabij den grond houden, terwijl hunne linker hand de manen vat en hun steun verleent. Dus naderen zij den vijand, die, bevreemd over de ongewone verschijning van eenen troep wilde paarden, geen vermoeden koestert dat de achtersten daarvan geduchte ruiters op zijde hebben; door den aanval van deze wordt hij dan eveneens verrast en is dan doorgaans verloren; zoodra namelijk de Indianen tot den afstand van het lansgebruik genaderd zijn, rigten zij allen zich te gelijk, in hetzelfde oogenblik, pijlsnel in de hoogte, breken met de lans in de vijandelijke gelederen door, en zeldzaam is zelfs het best gekozene quarré in staat om zoodanigen onverhoedschen en geweldigen aanval het hoofd te bieden; zelfs wanneer de vijand op zoodanigen aanval voorbereid mogt zijn en eene losbranding op zekeren afstand doen, slaagt de Indiaansche ruiterdrom eveneens menigmaal, dewijl de vooruitrennende losse paarden, de ruiters grootendeels ten scherm dienen, hunne gedokene stelling hen bijna ontfbaar maakt, en de digte stofwolk die hen omgeeft, hunne bewegingen verbergt.

Deze ruiters zijn inderdaad hoogst geducht voor eene bende voetvolk in de vlakke, 't zij om haar op marsch te ontrusten, of in een legerplaats te overvallen, en zeker zouden zij eene nog grootere vermaardheid hebben verworven, indien de gedurige oorlogen, bijzondere omstandigheden en barbaarsche zeden en gebruiken, die slechts tot nadeel der bevolking kunnen strekken, den stam der Guaycuras niet tot een klein getal hadden doen verminderen.

(Het slot hierna.)

****...N.

NOG IETS OVER DE INFANTERIE.

H.....

Nu en dan komen er in den *M. S.* artikelen voor, aanmerkingen bevattende over het wapen der Infanterie, en ook in het laatst uitgegeven n°. 8, vindt men er een van $y^2 - Aq^2 = \pm 1$, waarin wordt aangedrongen: «Om de Nederlandsche infanterie eene lang gewenschte wijziging, niet alleen in hare krijgs-oefeningen, maar in het zamenstel harer beweegraderen te doen ondergaan,» en waarin men zoo maar in eens weg verklaart: «dat dit wapen sedert 23 jaren geen schrede voorwaarts is gegaan, en hier te lande de geheele omvang der militaire kennis van het wapen, binnen de palen der vier scholen van het exercitie-reglement schijnen begrepen te zijn.

Het komt aan den schrijver dezes voor, dat zulke artikelen aan den vreemdeling een zeer min denkbeeld van de Nederlandsche infanterie moet geven, haar in minachting brengen, den infanterie-officier zullen ontmoedigen, en wat meer zegt, bij de natie regtmatische bezorgdheid moeten verwekken.

Dat de infanterie hier te lande de volmaaktheid heeft bereikt, en er niet hier en daar nuttige veranderingen daar te stellen zijn, wil schrijver dezes niet betoogen. — Streving naar beter, naar verdere volmaking, moet in ieder vak, zoo-wel als bij ieder mensch, worden betracht, en dus ook niet bij de infanterie uit het oog worden verloren..... Maar om met vele woorden in het algemeen rond te schermen, hoog op tegen de gebreken van de infanterie te declameren, en, in onvruchtbare bespiegelingen zich te verdiepen, zonder de middelen tot verbetering aan te wijzen, beschouwt men als eene stem in de woestijn, en doet vooronderstellen dat men meerder nut stichten, nader tot het gewenschte doel zoude naderen, wanneer die bestaande gebreken met bescheidenheid aangetoond en de middelen daarbij aangegeven werden, welke tot het gewenschte doel zouden leiden.

Men houdt zich overtuigd dat de *M. S.* gaarne eenige bladzijden tot het opnemen van soortgelijke vertoogen zoude willen inruimen.

Het zal, de zaak uit dit oogpunt beschouwende, aan $y^2 - Aq^2 = \pm 1$, voorzeker niet onaangenaam zijn, wanneer wij hem verzoeken ons te doen kennen:

- 1°. Waarin het wapen der infanterie (na den door hem erkenden 23jarigen stilstand) in vergelijking van die bij andere natiën, ten achteren is.
- 2°. Welke voorvallen er in den oorlog kunnen plaats hebben en wat van de Infanterie kan gevorderd worden, waartoe de Nederlandsche infanterie door hare onbedrevenheid buiten staat is.

5°. In hoeverre het Fransche exercitie-reglement (ook het onze) onvoldoende is, om aan de infanterie die eigenschappen te geven, welke men vooronderstelt, dat zij ontbreekt.

In afwachting der beantwoording van deze punten, zij het schrijver dezes vergund, omtrent zijne beschouwing over de Infanterie en het bestaande exercitie-reglement, het onderstaande aan te voeren.

Dat hij gedurende de laatste jaren in de gelegenheid is geweest van de infanterie bij onderscheidene Europeesche mogendheden te hebben kunnen gadeslaan, en het hem is voorgekomen, dat die zeer middelmatig geoefend en verre beneden de Nederlandsche infanterie (zoals die was, tydens zy in de laatste jaren in de kampen werd vereenigd) kan gesteld worden.

Een ieder toch, die bevoegd is om er over te kunnen oordeelen, zal, vertrouwt hij, met hem instemmen, dat de bedrevenheid van den soldaat — in de bataillons-, manoeuvre- en linie-evolutiën, te dier tijd weinig te wenschen overlieten. — Vreemde officieren hebben ons daaromtrent regt doen wervaren, en eene 55jarige diensttijd, zal ook wel aan den schrijver dezes eenige bevoegdheid geven, om over dit onderwerp zijne meening te kunnen uiten.

Dat de oefeningen in het schieten naar de schijf, het doen van militaire wandelingen, de toepassing van de velddienst bij die marschen, ook thans niet vergeten worden, ziet men nog dagelijks in ieder garnizoen, alwaar tijd, plaats en gelegenheid zulks maar eenigzins toelaten.

Wat wil men dan? Officiëren tot hoogere studien opleiden? Goed! niets beter, niets doelmatiger en nuttiger! maar hier toe is immers de weg niet gesloten, en in de laatste jaren heeft het immers daartoe aan geene voorschriften, aanmoedigingen als anderszins ontbroken? Voorzeker het gouvernement heeft ten dien opzichte getoond dit ernstig te willen; maar, moeten door dit te bevorderen, de eerste pligten, de eerste vereischten worden verwaarloosd; de aanhoudende oefening van den soldaat in den wapenhandel, de evolutiën, enz., over het hoofd gezien, en het exercitie-reglement worden ter zijde gelegd.

Het zal wel geen betoog behoeven, dat de Fransche infanterie in de revolutie-oorlogen al datgene heeft verrigt, wat men van de infanterie kan verlangen. Volgens welke grondbeginselen werd zij geoefend? Immers naar hetzelfde exercitie-reglement dat wij bezitten, en hetgeen, volgens de gevoelens van de meest ervaren Fransche generaals, in al datgene voorzigt, wat van eene goede infanterie kan gevorderd worden, en waarin men dan ook bij de laatste herziening in Frankrijk, bijna geene veranderingen heeft behoeven daar te stellen. — Waarom dan op dit reglement zoo uit de hoogte nedergezien? en hem, die zich bijzonder toelegt, om het te kennen en te begrijpen, en die bij de toepassing vooral, niet verlegen staat, zoo geheel en al over het hoofd te zien?

Zoals reeds boven is gezegd: streven naar meerdere kennis, naar volmaking, moet het doel van ieder militair zijn. De Nederlandsche infanterie is met geene vooroordeelen behebt, weet, even goed als ieder wapen, wezenlijke verbeteringen op prijs te stellen, doch zij bezit te veel officieren van ondervinding, om maar zoo gereedelijk in te stemmen met alles wat men goedvindt van haar te schrijven.

Hare inrigtingen hebben langdurige en ernstige proeven doorgestaan, en de ondervinding vooral moet, bij voor te dragene

wijzigingen of veranderingen, niet op den achtergrond worden gesteld, maar kan en moet wel degelijk hare stem uitbrengen. Dat een ieder dus, die naar verbeteringen haakt, dezelve bekend make; dat men echter zich door geene schoonschijnende theoriën laat wegslepen, maar door eigene ondervinding of gegronde voorbeelden aantoonen, wat beter, wat noodzakelijk zij; dat men hetgeen bij den vreemdeling bestaat, tegen onze instellingen vergelijke, en *stuk voor stuk* aanwijst wat wenschelijk was en overgenomen kan worden, dan zal men niet ontmoedigen, maar nut stichten; want laat een ieder van ons zich overtuigd houden, dat de Directeur-Generaal van Oorlog, die het goede wil, en hiervan reeds verscheidene blijken heeft gegeven, ook een bescheiden voorgedragen wensch tot nuttige verbetering, niet onopgemerkt zal laten voorbijgaan, al wordt dezelve in een Tijdschrift aan zijne verlichte beoordeeling overgelaten.

Z.....

Het zij ons vergund, op de wenken van den door ons hooggeschatten correspondent, met eenige daadzaken te antwoorden. Daardoor zullen wij de botsingen vermijden, die door een regtstreeks antwoord zouden kunnen ontstaan, en zoodoende de discussie verplaatsen op een terrein, dat als vanzelf het ingeroepen licht doet uitstralen.

Reeds in het jaar 1828 had men in Frankrijk ingezien, dat het Reglement van 1 Augustus 1791, in vergelijking van de voorschriften die in Duitschland het licht zagen (1), vooral wat de evolutiën betrof, niet meer op de hoogte des tijds was. De infanterie-taktiek, zooals die door de oorlogen van de Fransche keizerlijke armee gevoerd was, stond niet meer in verband met de voorschriften die tot leidraad der oefeningen strekten. Immers het reglement van 1791 was, op eenige uitzonderingen na, eene compilatie van de ordonnantie van 1 Junij 1776 en van de provisionele instructie van 20 Mei 1788, terwijl deze beiden eene compilatie waren der voorschriften door *Frederik II* gegeven. De grondslag van het Fransche reglement van 1791 was alzoo de schepping van den vereeuwigen veldheer des zevenjarigen oorlogs.

Welke veranderingen de infanterie-taktiek sedert dien tijd ondergaan heeft, zullen wij niet behoeven te ontwikkelen, er wat er eigenlijk door de Fransche infanterie verrigt is in den oorlog zelven, en hoe weinig harmonie daarin heerschte met de grondslagen die zij in de reglementaire *evolutiën* bij de vredes-oefeningen had leeren kennen, zal evenmin eenig betoog behoeven. Wanneer wij de verspreide gevechts-orde (het tiraileren) noemen, dan hebben wij reeds veel gezegd. Welnu, het reglement van 1791 bewaart deswege het stilzwijgen. Deze leemte werd in den aanvang bij de Franschen (de scheppers dezer vechtwijze in Europa) niet gevoeld, om-

(1) Men vergelijke de Hessische dienst- en exercitie-reglementen, met de oude en nieuwe Fransche reglementen, om te zien wat er in een klein leger kan gewrocht worden.

dat het tirailleur-element bij den Franschman *aangeboren* is. Bij de Duitschers, waar dat element minder aanwezig was (bij ons welligt nog minder) zag men derhalve de noodzakelijkheid, om die verspreide gevechts-orde stelselmatig te beoefenen. Dit gaf aanleiding tot een *legio* geschriften, en eindelijk tot het daarstellen van doelmatige voorschriften en oefeningen. In 1828 begonnen de ervarenste Fransche maarschalken en generaals te begrijpen, dat zij — de scheppers van die gevechts-methode — in vergelijking van vele Duitsche infanterieën, zeer ten achteren waren, en dat er eene dringende behoefte bestond:

1°. Aan het herzien, het wijzigen en aanvullen van het reglement van 1791.

2°. Aan een verbeterd voorschrift voor de dienst der troepen te velde, ten einde als leiddraad te dienen in alle oorlogsvorvallen waarin men konde gewikkeld worden.

3°. Aan eene doelmatige instructie voor het schijfschieten der infanterie.

4°. Aan een leiddraad voor de zamengestelde en toegepaste taktiek, namelijk eene school voor de evolutiën op een doorsneden, geaccidenteerd terrein, in verband met de beide andere wapens, in den zin en met de strekking der voorschriften welke *Frederik II* aan zijne generaals gegeven had, en van het voorschrift van 1808 aan de Oostenrijksche generaals (1).

De ondervindingrijkste generaals van het fransche keizerrijk erkenden alzoo, dat het blootelijk volgen van het reglement van 1791, bij eenen aanhoudenden vrede, die de deur tot het doen van toepassingen gesloten hield, de Fransche infanterie had doen stilstaan, terwijl de Duitschers zich met vlijt en volharding toelagen op de zamengestelde en toegepaste taktiek, en met evenveel ijver de reglementaire taktiek (de vier scholen) beoefenden (2).

Te invloedrijke stemmen hadden zich doen hooren tegen de laauwheid in de behartiging van deze gewichtige belangen, welke in Frankrijk scheen te heerschen, dan dat het stemmen in de woestijn konden blijven. Een *Saint-Cyr*, een *Pelet*, een *Foi* en anderen hadden het gezegd, dat de fransche infanterie was blijven stilstaan; en wie zou nu de mannen, wier verdiensten door eenen *Napoleon* op zeer hoogen prijs werden gesteld, weerspreken!

Het gevoelen van *Saint-Cyr* was toch niet twijfelachtig als hij zeide: « L'infanterie avait été exercée d'après l'ordonnance (het Reglement) de 1791, que est encore en vigueur aujourd'hui (wel by ons, maar nu niet meer in Frankrijk; zie verder), malgré les défauts que son application à la guerre a fait

(1) Grundsätze der höhern Kriegskunst und Beispielen ihrer zweckmässigen Anwendung für die Generale der Ostr. Armee.

(2) Iets dat de *grondslag* moet vormen voor de zamengestelde en toegepaste taktiek; daaraan zal geen officier, van welk wapen hij ook zij, twijfelen; maar moet er niet verder dan dien grondslag gegaan worden? Wij zullen zien.

connaître. Cette ordonnance a été rédigée par des hommes instruits, mais qui, pour la plupart n'avaient que peu ou point fait la guerre: elle est plus propre à faire briller les trou-pes dans les manoeuvres d'apparat, qu'elle n'est applicable devant l'ennemi.»

Pelet, die met eenigen grond voor een' der ervarenste generaals gehouden wierd, oordeelde niet minder scherp over dat voorschrift, zeggende deswege: « Il me semble, que le titre des *évolutions* dans le règlement de 1791, est bien loin de renfermer les conditions nécessaires pour les manoeuvres des soldats français et pour le terrain où il doit habituellement faire la guerre. Ce titre me paraît inexécutable dans la majeure partie de ses dispositions; défectueux et insuffisant dans plusieurs autres, il ne saurait du moins servir aux manoeuvres de guerre d'une division ou d'un corps d'armée. »

Beiden hadden al de veldtogten van *Napoleon* in hooge betrekkingen medegemaakt; beiden hebben door hunne geschriften blijkbaar bewezen, dat zij geene bloote toeschouwers of blinde werktuigen in die grootē drama's geweest zijn. Zij zijn het echter niet alleen die zoo gedacht hebben, en wij zouden nog vele oordeelvellingen van dien aard kunnen opnoemen, allen door mannen uitgesproken, welke door studie en ondervinding waren voorgelicht; doch genoeg, vervolgen wij de opsomming van daadzaken.

Gewichtige gebeurtenissen, welke middelerwijl in Frankrijk waren voorgevallen, vertraagden de uitvoering der hierboven vermelde punten van onderzoek. Na Julij 1850, toen men eenen oorlog verwachtte, of voor 't minst in de toekomst zag voorbereiden, werd de noodzakelijkheid om voorwaarts te gaan in de elementaire en toegepaste instructie nog dringender gevoeld. Het nieuwe bewind benoemde alstoen, in September 1850 eene commissie van infanterie-officieren tot onderzoek van datgene, wat reeds onder de voormalige regering als wensche-lijk werd geacht.

Op het eerste punt was deze commissie het weldra eens, en reeds bij eene harer eerste vergaderingen werd vastgesteld, dat er noodzakelijkheid bestond: « om de leemten betreffende « het onderwys der tirailleurs aan te vullen — eenige in « het veld onnutte en onuitvoerbare manoeuvres vervallen « te verklaren, en anderen, wier doelmatigheid door de « ondervinding geleerd was, in te voeren, en eindelijk alle « de byzondere en verschullende voorschriften of instructio- « tien, die by de regimenten, als by overlevering, ingestel- « pen waren, op vaste en gelijkvormige grondstagen te ver- « tigen (1). »

(1) Dergelijke — natuurlijk eenigzins in aard verschillende — beweegredenen gaven aanleiding tot de schepping van een' geheel nieuw reglement voor de veld- en rijdende artillerie hier te lande.

Het moet echter gezegd worden, dat de bewoners van het Spaansche schier-eiland, met alle de ter hunner beschikking staande middelen, zijne militaire operatiën ondersteunden, hetgeen niet weinig bijdroeg, om den moed zijner troepen te verhoogen, en wel in die mate als die der onzen verflaauwde.»

«Het Engelsche leger heeft in den slag bij Waterloo even zoo gehandeld als het gewoon was in Spanje en Portugal te handelen. Op een voor de verdediging bijzonder geschikt terrein in slagorde geschaard, en zoodanig op dat terrein verdeeld, dat alle de korpsen elkander in tijd van nood konden ondersteunen, heeft het Engelsche leger op alle punten eenen werkzamen weerstand geboden. De hertog van Wellington had zeer goed ingezien, dat hier, voor het behoud van zijn leger, een onoverwinnelijke tegenstand hoogstnoodzakelijk was, omdat het te vermoeden was, dat, bij eene terugtrekkende beweging door de defileën van het bosch van Soignies, die beweging welligt in vlugt konde ontaarden.»

«Het Engelsche leger heeft, wat krijgstuicht, eenheid in kommando, koelbloedigheid en individuele geoefendheid betreft, het overwigt op onze troepen. Mogt dit droevig bewustzijn, voor 't minst voor ons eene les wezen! Wij moeten ook nu met de meeste zorgvuldigheid acht geven op de oefening onzer troepen. Deze was, zelfs onder de keizerlijke regering, zeer verwaarloosd; want in dat roemvolle tijdvak, waarin de oorlog de eigenlijke hoofddrijfveer van alles was, bemoeide men zich meer met het getal, dan met de hoedanigheid der troepen, welke men voor de, helaas! te dikwerf te vernieuwen veldbataillons bestemde. Noch infanteristen, noch kavalleristen, noch artilleristen werden in den laatsten tijd behoorlijk geoefend. De oorlog in Afrika heeft op eene zeer overtuigende wijze ons met de noodzakelijkheid bekend gemaakt, om de Arabieren goede ligte infanteristen tegenover te stellen, die geoefend zijn in het goed marcheren, de geweren goed te laden, derzelver schootsverheid goed kennen, het doel juist weten te treffen en geene vreemdelingen zijn in de listen en lagen des oorlogs. De kleeding dezer troepen moet gemakkelijk, ligt, en ingerigt zijn naar de diensten die men van hen kan vorderen. Deze wenschen zijn reeds door de te Vincennes gevormde tirailleurs vervuld. Deze schepping is eene volmaakte inrigting voor de voltigeurs, en het is hoogst raadzaam om onze infanterie, voor 't minst de keur-kompagnien, op dezelfde wijze te oefenen.»

Meer oordeelvellingen van dien aard, zullen wij bij volgende gelegenheden mededeelen, om de overtuiging voor vast te vestigen, dat de wetenschap in hare toepassing voortgang maakt, terwijl daardoor als van zelf de trappen van vergelijking aan het licht komen, en er zodoende alle botsingen of pennestrijd vermeden worden. Ons toch is het geenszins te doen om een personeel gevoelen te verdedigen, maar alleen om te toonen, dat wij steeds bemoeid zijn, om het licht, dat wij, door noeste vlijt, bij schrijvers en mannen van erkende verdiensten en rijke ondervinding opzamelen, in het belang van 's Konings dienst te verspreiden. De overigens ons personeel onbekende schrijver $y^2 + \Delta q^2 = \pm 1$, heeft, in zekeren zin, slechts een weerklink gegeven aan ons artikel over de Koninklijke Pruisische kabinets-order van 12 Julij 1840, en

dit verplichtte ons, onze gevoelens in dat vertoog uitgedrukt, eenigzins nader te ontwikkelen. Het onderstaand artikel moet alzoo als een vervolg en als eene verdere uitbreiding der reeds medegedeelde daadzaken beschouwd worden.

J. C. VAN RIJNEVELD.

Herfstmanoeuvres van het Koninklyke Pruisische 1ste Armeekorps, in het jaar 1840 (1).

Op den 15den Augustus betrok de landweer- en een deel der linie-infanterie een tenten legerkamp nabij het dorp Lauth (eene halve mijl van Koningsbergen); de kavallerie kwam op dien dag voor de gemeenschappelijke krijgsoefeningen te Heiligenbeil aan.

De tijdelijke indeeling en alle beschikkingen waren door den kommanderenden generaal reeds ontworpen, en alles naar het voorbeeld van 1834 ingerigt. Het Koninklijk bevelschrift van 12 Julij 1840, heeft beide omvergeworpen. De hoofdbepalingen van dit kabinetsbevel waren de volgende:

1.) De exercitiën met de verbondene wapenen, zoowel in brigaden en divisien als in korps vereenigd, vervallen voor het vervolg. De korps-manoeuvres in den beperkten zin van het woord, hebben voortaan niet meer plaats.

2.) Zoodra alle drie de wapenen bijeenkomen, mag er niet meer *geëxerceerd*, maar moet er *gemanoevreerd* worden.

5.) Er zullen slechts twee wijzen van manoeuvrering plaats hebben. a.) Manoeuvres tegen eenen vooronderstelden vijand, zoowel met divisien, als met het korps; b.) veld-manoeuvres met twee tegenover elkander handelende korpsen, en zulks niet bij eene op zich-zelve staande manoeuvre, maar in eene samenhangende, verscheidene dagen voortgezette operatie.

4.) Beide wijzen van manoeuvrering onderscheiden zich slechts daardoor, dat bij veldmanoeuvres de vijand werkelijk in de bepaalde sterkte voorhanden is, terwijl bij de andere, deszelfs sterkte slechts door afzonderlijke troepjes aangeduid wordt.

5.) Voor alle manoeuvres mag slechts een algemeen denkbeeld ten grondslag liggen, geene bepaalde wijldloopige dispositie; het allerminst mag deze den uitslag der manoeuvres reeds vooraf vaststellen. De troepen mogen op den morgen der beweging niet weten waar zij des avonds zullen staan, en de uitslag der gevechten wordt afhankelijk gemaakt van de bekwame leiding, alsmede van de op het bepaalde of beslissende punt in het gevecht gebragte getalsterkte.

Deze bepalingen openen een nieuw, ten deele onbekend veld voor alle te nemen beschikkingen. De ophanden beweging kon het eerste legerkorps als eene proef in het groot beschouwen, en iedere eerste proef heeft hare bijzondere zwaarigheden. Deze zijn echter door doelmatige beschikkingen, van de hoogsten in rang afgaande, en door den onvermoeiden ijver van de laagsten in rang opwaarts, gelukkig en met lof te

(1) Getrokken uit de *Allgemeine Militär-Zeitung* van Nov. 1840, n°. 89, 90 en 91. Wij moeten hierbij doen opmerken, dat dit tijdschrift door Hessische officieren geredigeerd wordt, en dat het wegens deszelfs verlichte en onpartijdige critiek, algemeen geacht is.

boven gekomen. De nieuwe leer geleek naar het morgenrood van eenen luistervollen, helderen dag, en heeft allen met geestdrift vervuld. Het vroeger met smart gemiste gevoel van zelfstandigheid, heeft in ieders borst nieuwe wortelen geschoten, frissche spruiten gekweekt en rijke vruchten gedragen.

Tot op den 20sten Augustus exerceerde de infanterie op zichzelf in regimenten en brigaden. Zij was dit jaar slechts in regimenten, maar niet in brigaden te samengetrokken geweest, en dit maakte hare taak eens zoo moeilijk. Hetzelfde was het geval bij de kavallerie, en de geheele divisie bevond zich tusschen den 15den en den 21sten Augustus te Heiligenbeil vereenigd, zonder te voren in brigaden vereenigd te zijn geweest. De rijdende artillerie was niet naar Heiligenbeil gemarcheerd, dewijl het *exerceren* in gemeenschap met de kavallerie van het nieuwe stelsel uitgesloten is. Tot op den 20sten Augustus hadden de oefeningen der artillerie, naar de bijzondere voor haar genomene beschikkingen plaats gehad. Zij besteedde dezen tijd met doelmatige voorbereidingen voor de veld-manoeuvres; de school-manoeuvres vervielen, en de artillerie was van den betreuenswaardigen last ontheven om zich in het verwisselen der bespanning van vier paarden te oefenen, 't geen naar het nieuwe stelsel niet meer behoef plaats te hebben.

Op den 21sten en 22sten Augustus zouden de beide infanterie-divisiën, en op den 24sten het infanterie-korps tegen eenen vooronderstelden vijand manoeuvreren. Daar de kavallerie echter eerst den 24sten van Heiligenbeil aankwam, en het manoeuvreren van infanterie en artillerie, *zonder* kavallerie, ondoelmatig was te achten, zoo bleven deze manoeuvres achterwege, en de drie genoemde dagen werden ter beschikking gelaten van de divisien. De taak werd voor het legerkorps hierdoor nog des te moeilijker, daar nu alle tusschengelegen trappen der manoeuvres voorbijgesprongen waren. Nimmer heeft een korps zijne oefeningen meer onvoorbereid begonnen; velen betwijfelden den goeden en gelukkigen uitslag, doch de uitkomst heeft de ongegrondheid van dien twijfel getoond.

Op den 24sten betrok de landweer-kavallerie een tenten legerkamp bij Palmburg (niet verre van Lauth); thans was het geheele legerkorps bijeen. Het was volgenderwijs zamengesteld:

Kommanderende generaal: de luitenant-generaal *von Wrangel*.

Chef van den generalen staf: de kolonel *von Reichenbach*.

Kommandant der artillerie: de kolonel *von Decker*.

Infanterie. 1ste Divisie (generaal-majoor graaf *Kanitz*) verdeeld in twee brigaden, ieder van één linie- en één landweer-regiment, te zamen 12 bataillons.

2de Divisie (generaal-majoor *von Grabow*), eveneens ingedeeld en 12 bataillons sterk.

Het Koningsberger garde-landweerbataillon.

De eerste afdeeling jagers: 2 kompagnien.

Kavallerie (generaal-majoor *von Simolin*): 2 kurassier-, 1 dragonder-, 1 huzaren-, 5 landweer-regimenten, ieder van 4 eskadrons; te zamen 28 eskadrons, verdeeld in 4 brigaden.

Artillerie: (kolonel *von Decker*): 6 voet-, 5 rijdende batterijen van 5 stukken, 1 houwitsers; te zamen 36 stukken.

Pionniers. De eerste pionnier-afdeeling.

Het bataillon nu gerekend op 602 man, het eskadron op 120 ruiters, geeft te zamen 15,550 man en 5560 paarden;

daarbenevens 700 artilleristen met 490 paarden en 100 pionniers; er waren alzoo in 't geheel 19,500 man onder de wapenen.

Het zal noodig zijn een paar woorden over het manoeuvreerterrein te zeggen:

De stad Koningsbergen ligt aan den Pregel, welke stroom haar met verschillende takken doorsnijdt. Zij wordt door eenen ouden gebastionneerden wal omgeven, welke grootendeels in wandelingen is herschapen; de borstweringen zijn weggenomen, maar de walgangen vergunnen nog de plaatsing van geschut, en zijn bij de veld-manoeuvres daartoe ook gebruikt. De omtrek is vlak en vochtig, hier en daar boschachtig, bijna overal met slooten of grachten doorsneden, terwijl tusschen de graanvelden nat of moerassig grasland gevonden wordt, alsmede woeste heidevelden (*palwen* genoemd), waarop vele grepels en kleine begroeide aardhoogten verspreid zijn, welke de bewegingen der troepen wel niet verhinderen, maar toch belemmeren. Aan de noordzijde der stad ligt het groote exercieplein, de eenige volkomene vlakke, maar die nauwelijks groot genoeg is om eene ontwikkelde divisie, veel minder om een geheel legerkorps te kunnen bevatten. De weersgesteldheid en de koude zomer hadden bovendien den oogst vertraagd; slechts het kleinste getal der velden was schoon, op de meeste stonden nog granen en veldvruchten, die men moest ontzien; kortom, een meer ingewikkeld en lastiger manoeuvreerterrein zal men elders niet ligt aantreffen. De artillerie had met de grootste moeilijkheden te worstelen. Waar de tijd ontbrak, om de pionniers overgangen te doen maken over de menigvuldige diepe en breede slooten of grachten, moesten deze door de artillerie overgesprongen of doorgereden worden, waarbij het materieel telkens groot gevaar liep. Naar het oordeel van ervaren en onpartijdige officieren, is het geschut bij deze manoeuvres, met voorbeeldelooze stoutheid en geoefendheid, de hindernissen van den grond, die men bij de gewone wijze van beschouwing voor onbegaanbaar zou gehouden hebben, te boven gekomen. De artillerie heeft zeker daardoor den lof van alle zaakkundigen ingeogst, maar hare paarden hebben ook zware inspanningen moeten doen. Met de kavallerie is het evenzoo gesteld geweest, ook hare paarden hebben veel te lijden gehad; men heeft regimenten aanvallen zien doen op een terrein dat alles behalve voor kavallerie geschikt was. Slechts de ligte infanterie heeft in haar eigenlijk element zich regt goed kunnen kwijten, en het ook tamelijk wel gedaan; de meeste gevechten zijn op dit noodlottig terrein slechts door de infanterie kunnen beslist worden. — In de eerste helft van Augustus had het veel geregend; dit vermeerdeerde de moeilijkheden, en ware het weder zoo regenachtig gebleven, dan zouden de troepen in slijk en moeras verzonken zijn, want niet-tegenstaande het latere droogere en zelfs warme weder, heeft zich het geval voorgedaan, dat in den grond gezonken stukken zijn moeten uitgegraven worden. Doch juist door deze moeilijkheden hebben de manoeuvres groote voordeelen opgeleverd en zijn zeer leerrijk geweest. De geest heeft zich daarbij aan inspanningen gewend, welke tot dusver, en naar de inzichten der voorstanders van voorafberaamde plannen, niet in hun woordenboek van manoeuvres gevonden werden. De fysieke inspanningen waren veel geringer, en werden nog vergemak-

Kelijkt door verstandige tijdsverdeeling en de voortreffelijke inrigtingen tot verpleging van de troepen. Strooperijen hebben er in 't geheel niet plaats gehad, want geen der manoeuvres ging eene redelijke tijdsbepaling te boven; het bovendien reeds gering aantal zieken is bij deze oefeningen zelfs nog afgenomen.

De beschikkingen die van het hoofdkwartier uitgingen, konden niet gepaster zijn; zij waren altijd duidelijk, bepaald, eenvoudig, en toch volledig. Ieder wist wat hij te doen had. Men heeft veel gevorderd, maar er is ook veel uitgevoerd; naar evenredigheid niet veel geschreven, maar des te meer gedaan. De schriftelijke algemeene denkbeelden voor de manoeuvres beslaan nauwelijks de helft eener folio bladzijde; schriftelijke dispositiën werden in het geheel niet gegeven, of bepaalden zich tot de *ordres de bataille* en de onontbeerlijkste toelichtingen. Al het overige werd mondeling medegedeeld, op het oogenblik en op de plaats zelve, kort, bondig, in scherpgeteekende omtrekken. Geene instructie, in den kring der verzamelde kommandanten gegeven, heeft telkens langer dan vijftien minuten geduurd.

Voor de verpleging had men eenen eigenaardigen maatregel genomen. Daags voor de eerste manoeuvre ontving de soldaat zijnen mondvoorraad aan vleesch, groenten, zout en brandewijn, en bewaarde deze in zijn' kookketel, want ieder Pruisisch soldaat is, gelijk bekend is, van zulk eenen ketel voorzien. Op het bivouac konden de spijzen nu terstond worden gekookt, zonder dat naar de ontvangst van levensmiddelen moest gewacht worden. Hiermede was veel gewonnen! Des avonds werd weder het noodige voor den volgenden dag ontvangen, enz. De spijzen zijn in de kookketels goed gebleven, en de maatregel is zeer voldoende bevonden. Vroeger, toen de levensmiddelen eerst na de manoeuvres ontvangen werden, begon men niet zelden eerst na zonnenondergang te koken; bij de tegenwoordige manoeuvres zocht de verzadigde soldaat om dezen tijd reeds naar zijn nachtleger, en won daardoor frissche krachten voor den volgenden dag. Over het algemeen hebben wij de soldaten nog nimmer in zulk eene vergenoegde stemming gezien.

Op den 26sten Augustus had de eerste korps-manoeuvere tegen eenen vooronderstelden vijand plaats. Het algemeen denkbeeld bestond hierin: « Een zuidelijk korps, tegen de oostelijke grenzen van Pruisen in stelling, ontvangt het bericht van den inval eens noordelijken korps van de zijde van Tauroggen; hetzelfde laat slechts een waarnemings-detachement achter, en snelt met geforceerde marschen op Koningsbergen aan. Op den marsch wordt het bericht ontvangen, dat de vijand de Deime nabij Labiau is overgetrokken. De vijand bereikt Koningsbergen; onverwijd wordt nu de marsch op den weg naar Tilsit voortgezet, terwijl kleine detachementen den kleinen weg naar Labiau, voorbij den molen van Neuhausen gadeslaan.» — Het noordelijk korps wordt door 24 pelotons infanterie, 24 pelotons kavallerie en 8 stukken geschut aangeduid, die even zoovele bataillons, eskadrons en batterijen voorstellen.» — De onderstelde vijand, kommandeerde de majoor *von Auerswald* van den generelen staf; het zuidelijk korps kommandeerde de generaal *von Wrangel* in persoon.

De volgende slagorde was aan het zuidelijk korps gegeven:

Voorhoede: 6 bataillons, 1 kompagnie jagers, 1 zesponder en 1 twaalfponder batterij.

Soutien der voorhoede: 1 regiment dragonders, 1 regiment huzaren, 1 rijdende batterij.

Hoofdmagt: 12 bataillons infanterie, 1 zesponds batterij.

Reserve kavallerie: 2 regimenten kurassiers, twee regimenten landweer, 1 rijdende batterij.

Reserve: 4 bataillons infanterie, 1 kompagnie jagers, 1 zesponder en 1 twaalfponder batterij.

Te zamen 22½ bataillon, 24 eskadrons, 6 batterijen.

De vijand werd ondersteld sterk te zijn 24 bataillons, 20 eskadrons en 8 batterijen.

De vijand was dus 1½ bataillon en 2 batterijen sterker, doch 4 eskadrons zwakker dan het zuidelijk korps.

Omstreeks eene mijl van de stad, wordt de weg naar Tilsit door eene molenbeek (de Lautschen), die binnen vrij steile oevers voortloopt, doorsneden. Op den oever aan deze zijde van dit water, was het vereenigingspunt van het zuidelijk korps, de voorhoede stond op omtrent een klein kanonschot afstands van den Lautscher molen verwijderd. Aan gene zijde ontwaarde men vijandelijke posten, en de patrouillen ontdekten dat de vijand den molen met infanterie bezet had. Dit is alles wat men van hem wist.

De kommanderende generaal verzamelde de bevelhebbers der korpsen en deelde hun zijn plan van aanval mondeling mede. Het oogmerk was om den Lautscher molen slechts flauweeljk aan te tasten, met een deel van het gros en de kavallerie daarentegen regts af te marcheren, over de molenbeek eene brug door de pionniers te laten slaan, vervolgens zich meester te maken van een voorwaarts gelegen wal, den vijandelijken linker vleugel om te trekken, en den vijand op deze wijs van zijne operatie-lijn (den weg van Labiau) af te dringen. Deze dispositie was kort en eenvoudig, gelijk in den oorlog de zoodanige de beste zijn. Hierop gaf de kommanderende generaal nog eenige algemeene bepalingen op, nagenoeg in dezer voege:

1.) Iedere kolonne is zelfstandig. Zij volgt de haar bevolen rigting en mag zich van dezelve niet verwijderen, tenzij de vijand haar daarin hindert, waarvan zij dan terstond rapport maakt. Daardoor kan de onderlinge taktische samenhang der kolonnen nimmer verloren gaan.

2.) Maakt de vijand het aan eene der kolonnen onmogelijk het bevolen doelpunt te bereiken, dan wordt haar in tijds ondersteuning toegezonden, of het bevel tot eene andere rigting gegeven, aan welke nieuwe rigting zij zich dan even naauwgezet als aan de eerste houdt.

3.) De taktische middelen ter bereiking van het bevolen doel, blijven aan de kolonne-bevelhebbers overgelaten, of het blijft voor hunne verantwoording dat zij de meest gepaste kiezen.

4.) Op iedere kolonne rust de verplichting de nevenkolonne tot bereiking van het doel te ondersteunen, zonder daardoor nogtans haar eigen doel te benadeelen, daar de bereiking van dit voor haar het voornaamste moet zijn.

5.) Er mag geen ander geluid gehoord worden dan het kommando-woord, en geen signaal gegeven worden, zoolang de stem hoorbaar is.

Men meene niet, dat de bewegingen van den vooronderstelden vijand vooraf met dezen afgesproken of hem zelfs voorgeschreven waren. Dit zou kwalijk overeengestemd hebben

met den ernst der bevolen taak. Des vijands taak was echter veel gemakkelijker dan die zijner tegenpartij, omdat de bewegingen zijner kleine bataillontjes en eskadrontjes veel ligter en sneller waren dan die van werkelijke voltallige bataillons, en omdat één enkel stuk geschut, dat bij hem eene geheele batterij voorstelde, ligter te verplaatsen was dan eene werkelijke batterij, afzonderlijk staande op een zoo lastig en bovendien door graanvelden, enz. beperkt terrein.

Eene speciale beschrijving van de manoeuvres zou slechts voor hem van belang zijn, die met de plaatselijke gesteldheid bekend, of in het bezit eener speciale kaart is, weshalve wij daarin niet zullen treden. De manoeuvre was in zoo verre voor allen nieuw en vreemd, omdat op deze zuiver praktische wijs nog nimmer was gemanoevreerd geworden. Des te grootere voldoening gaf het, dat de troepen onder alle opzichten volkomen aan het gegeven denkbeeld beantwoordden. De vooronderstelde vijand gedroeg zich geenszins bestendig lijdelijk, maar deed duchtige uitvallen, of hiew er op in, op het oogenblik dat hij de kans schoon zag. Daardoor ontstonden zeer belangrijke gevechtsmomenten en kleine episoden. De kommanderende generaal behield desniettemin zijn hoofddoel vast en onwrikbaar op het oog; de algemeene aan de kolonnen gegeven rigtingen werden steeds volgehouden, en de voortzetting derzelve, des noodig, met geweld gedwongen. Na den afloop der manoeuvre moest ieder bekennen, dat hij iets geleerd had; en bestaat hierin niet het ware doel van alle manoeevreringen? — Nadat appel geblazen was, verzamelden zich weder de kommandanten der kolonnen, en de generaal ging alsnu, op de plaats zelve, de manoeuvre na, naar de aantekeningen die zijn adjudant achtervolgelyk onder de uitvoering had moeten opschrijven. Hierdoor heeft men eene eigenaardige wijze om de misslagen te verbeteren, die van de tot dusver gevolgde aanmerkelijk afwijkt, leeren kennen. De officier, wien het betrof, werd niet (gelijk anders wel gebruikelijk is) op eenen hoogen toon toegesproken, dat hij een misslag begaan had, maar hem werd naar de redenen zijner handelwijze gevraagd, en hij moest zich door zijne verklaringen verdedigen. Stonden deze redenen de taktische proef door, dan verviel de aantekening van zelve en werd doorgeslagen. Bij deze wisseling van vragen en antwoorden, moesten wel van zelf eene menigte taktische grondbeginselen en leerstellingen, en daaronder ook hetgeen tot het gebied der zoogenoemde *inzigten* behoort, ter sprake komen; en juist hierin bestond het leerrijke. Ieder onbevooroordeelde zal moeten erkennen, dat deze recapitulatiën den belangrijkste en leerzaamsten *practischen* cursus uitgemaakt hebben, zooals die op geene krijgsschool in theorie beter had kunnen gehouden worden. In het gemoed der krijgskundige toehoorders vond zulks een' heerlijken weerklink, en werden daardoor herinneringen opgewekt, wier bekoorlijkheid nog verhoogd werd door de duidelijke, indrukmakende voordragt van den onderwijzer.

Nog moet het volgende opgemerkt worden: Terwijl anders de troepen, met het geweer bij den voet, nog op de plaats moeten blijven staan tot de verzamelde kring van bevelhebbers zich weder opent, dikwijls langer dan een uur in den brandenden zonneshijn aldus gekweld worden, liet de generaal *von Wrangel* de troepen terstond na den afloop der manoeuvre uiteengaan, en hield alleen de kommanderende bevel-

hebbers bij zich terug. Dergelijke kleine weldaden missen hare goede uitwerking nimmer bij den soldaat. (B.)
(Het vervolg en slot in n°. 10.)

OFFICIELE BERIGTEN.

Z. M. heeft, bij onderscheiden in den loop dezer maand, genomen besluiten, eene nieuwe organisatie op voet van vrede gearresteerd voor het wapen der infanterie, voor dat der kavallerie, voor dat der artillerie, en voor dat der genie, mitsgaders voor de geneeskundige dienst bij de landmagt.

Tot de formatie der infanterie behoort de staf, bestaande uit:

1 generaal der infanterie; 3 luitenant-generaals, divisie-kommandanten; 6 generaal-majors, brigade-kommandanten; 1 adjudant van den generaal der infanterie, 3 adjudanten van de divisie-kommandanten; 6 adjudanten van de brigade-kommandanten;

1 regiment grenadiers, bestaande uit twee bataillons, ieder bataillon van vier kompagnien;

1 regiment jagers, zamengesteld als dat der grenadiers;

10 regimenten infanterie, elk zamengesteld uit drie veld-bataillons, en een reserve-bataillon, elk bataillon bestaande uit vier kompagnien, met bepaling dat het 3de bataillon uit flankeurs zal bestaan;

1 garnizoens-bataillon.

Door deze nieuwe formatie der infanterie, zijn de majors à la suite en de school-kompagnien, welke tot de vorige formatie behoorden, opgeheven; — terwijl daarbij al verder is bepaald, dat de kapiteins bij de regimenten grenadiers en jagers in twee, en bij die der regimenten infanterie, in drie onderscheiden klassen zullen worden verdeeld.

Tot de formatie der kavallerie behoort de staf, bestaande uit:

1 luitenant-generaal, opperbevelhebber; 2 generaal-majors, kommandanten der brigades; 1 adjudant van den opperbevelhebber; 2 adjudanten van de kommandanten der brigades,

2 regimenten lanciers;

2 idem ligte dragonders;

2 idem zware dragonders; zullende elk regiment zijn zamengesteld uit 4 eskadrons.

Door deze nieuwe formatie zijn de luitenants à la suite, en de luitenants cornets vervallen; — zullende daarentegen bij ieder regiment een adjudant-onder-officier standaarddrager worden aangesteld.

Tot de formatie der artillerie behoort de staf, bestaande uit:

1 luitenant-generaal, chef van het wapen; 2 kommandanten voor het personeel en materieel der artillerie; 1 adjudant van den luitenant-generaal, chef van het wapen; 2 adjudanten bij de kommandanten van het personeel en materieel; 3 directeurs der artillerie-directien, hebbende ieder een adjudant; 1 directeur der stapel- en constructie-magazijnen te Delft; 1 onder-directeur; 1 kapitein-vuurwerker; 1 idem voor het scheikundig laboratorium; 1 idem als opzigter in den geweerwinkel; 1 directeur voor de metaal-geschutgieterij te 's Hage; 1 onder-directeur; 1 inspecteur voor draagbare wapenen; 1 idem der buskruid-fabricatie; 7 magazijnmeesters der artillerie, 1ste klasse, 13 idem, 2de klasse; 12 idem, 3de klasse; 16 conducteurs der 1ste klasse; 16 idem 2de klasse; 18 idem 3de klasse;

2 regimenten veld- en vesting-artillerie, zamengesteld uit 14 kompagnien, waarvan 4 batterijen veld- en 10 kompagnien vesting-artill.;

1 regiment vesting-artillerie en trein, zamengesteld uit 15 kompagnien, waarvan 13 kompagnien vesting-artillerie en 2 kompagnien artill-transporttrein;

1 regiment rijdende artillerie, bestaande uit 7 kompagnien, even zooveel batterijen uitmakende;

het korps pontonniers en eene kompagnie artillerie werklieden.

Bij het wapen der artillerie zijn even als bij dat der infanterie, de kapiteins in 3 klasse verdeeld.

Door de nieuwe formatie aan het wapen gegeven, zijn de plaatselijke artillerie-kommandanten gesupprimeerd.

Tot de formatie van het korps ingenieurs, mineurs en sappeurs, behoort de staf, bestaande uit:

1 generaal-majoor; 3 kolonels; 4 luitenant-kolonels; 4 majoors; 11 kapiteins van de 1ste klasse; 11 idem 2de klasse; 10 idem 3de klasse; 20 1ste luitenant; 22 2de idem; 10 opzigtters van de 1ste klasse; 10 idem van de 2de klasse; 12 idem van de 3de klasse;

1 bataillon mineurs en sappeurs, zamengesteld uit 4 kompagnien.

Voorts is bij dat besluit het Rijk, voor zooveel de dienst der genie betreft, verdeeld in drie fortificatie-directien, en in een afzonderlijk bestuur der fortificatie in het Hertogdom Limburg; zullende de standplaats der 1ste directie gevestigd zijn te 's Gravenhage; die van de 2de te Nijmegen; die van de 3de te Breda; en die in Limburg, te Maastricht.

Tot de formatie van het personeel van de geneeskundige dienst der landmagt, bij de korpsen, hospitalen en garnizoenen, behoort:

1 Inspecteur-generaal, met rang van generaal-majoor; 1 inspecteur, met rang van kolonel; 2 eerste officieren van gezondheid van de 1ste klasse, met rang van luitenant-kolonel, 4 idem van de 2de klasse, met rang van majoor; 18 officieren van gezondheid van de 1ste klasse, met rang van kapitein; 60 idem van de 2de klasse, met rang van 1sten luitenant; 60 idem van de 3de klasse, met rang van 2den luitenant; 1 apotheker van de 1ste klasse, met rang van kapitein; 13 idem van de 2de klasse, met rang van 1sten luitenant; 13 idem van de 3de klasse, met rang van 2den luitenant; 9 paarden-artsen, met rang van 1sten luitenant; 9 adjunct-paardenartsen met rang van 2den luitenant; 6 kweekelingen van de 1ste klasse; 16 kweekelingen van de 2de klasse.

Bij deze nieuwe formatie van de militaire geneeskundige dienst is tevens bepaald, dat, met intrekking van de tot heden bestaande vergunning aan de militaire geneeskundigen, voor zoo lange zij in actieve dienst zijn, het uitoefenen van de burgerlijke praktijk uitdrukkelijk wordt verboden; en voorts almede, dat de plaatsen van inspecteur en eerste officier van gezondheid niet naar ouderdom van dienst vervuld zullen worden, maar naar keuze, welke alleen gegrond zal zijn op wetenschappelijke verdiensten en personele hoedanigheden.

Eindelijk heeft Zijne Majesteit, met opzigt tot de regelen welke, van nu voortaan, bij de bevorderingen van officieren zullen worden gevolgd, het besluit genomen, hetwelk wij hier in deszelfs geheel insereren.

WIL WILLEM II, *bij de gratie Gods, Koning der Nederlanden, Prins van Oranje-Nassau, Groot-Hertog van Luxemburg, enz., enz., enz.*

Willende, bij het organiseren van Ons leger op den voet van vrede, tevens in de bestaande bepalingen, nopens het benoemen en bevorderen van officieren, hoofd-officieren en generaals bij hetzelfde zoodanige pogingen maken, als door de ondervinding als nuttig en noodzakelijk zijn aangewezen;

En willende tevens de algemeene grondslagen vaststellen, naar welke de benoemingen en bevorderingen voortaan zullen geschieden;

Gezien de voordragt van Onzen Directeur-generaal van Oorlog, van den 6den dezer, litt. W. 2,

Hebben besloten en besluiten:

Art. 1. De thans bestaande bepalingen omtrent het benoemen van onder-officieren tot officier blijven voortdurend gehandhaafd.

Art. 2. Het bevorderen van 2den tot 1sten luitenant, en van 1sten luitenant tot kapitein, zal voortaan op twee verschillende wijzen geschieden:

Tot het vervullen van twee derde der vacaturen, in ieder der twee naastgemelde rangen, zullen zoodanige 2de en 1ste luitnants bij Ons

in aanmerking worden gebragt, die uit hoofde van hunne ancienniteit op eene rangsbevordering aanspraak hebben verkregen;

Wordende dien onverminderd een onbesproken gedrag, mitsgaders genoegzame kunde en ijver vereischt, om tot bevordering in aanmerking te kunnen komen.

Tot het vervullen van het overig derde gedeelte der bedoelde vacaturen zullen door Ons, en naar Onze vrije keuze, zoodanige 2de en 1ste luitnants worden genomen, die hoezeer niet de oudste in ancienniteit, in hunnen rang, zich echter eene rangsbevordering bijzonder waardig hebben hebben gemaakt.

Art. 3. De benoemingen tot hoofd-officiers-plaatsen, en tot de rangen daarenboven, zullen voortaan uitsluitend naar Onze vrije keuze geschieden.

Art. 4. De benoemingen tot de rangen boven dien van kolonel, tot dus verre bij de verschillende wapens van het leger, over het algemeen, naar ancienniteit plaats hebbende gevonden, zal voortaan in den regel en zoo veel mogelijk bij ieder wapen afzonderlijk geschieden.

Dien ten gevolge, en in verband met art. 3, wordt als algemeen beginsel vastgesteld, dat, bij het ontstaan van eene vacature bij eenig wapen, in den rang van generaal-majoor of daarenboven, een kolonel of generaal-majoor van datzelfde wapen, of wel bij uitzondering een kolonel of generaal van een ander wapen, bijaldien hij daartoe de vereischten bezit, door Ons, tot die hoogere betrekking zal worden verheven, zonder dat zulks van eenigen invloed zal kunnen of mogen zijn op de bevordering van de kolonels of generaals der overige wapens, alware het ook, dat deze in hunnen rang ouder in ancienniteit waren, dan bij die, door Ons in voege voorschreven tot eene hoogere betrekking wordt geroepen.

Art. 5. Onverminderd de hiervoren vermelde verordeningen nopens het bevorderen van officieren, hetzij naar ancienniteit, hetzij naar keuze, wordt wel uitdrukkelijk bepaald en vastgesteld, dat geen officier bij Ons tot eene rangsbevordering in aanmerking zal worden gebragt, die niet, wat een 2den en 1sten luitenant en een kapitein betreft, ten minste vier jaren en een hoofd-officier en generaal ten minste twee jaren in den rang welken hij op dat oogenblik bekleedt, werkelijk zal hebben gediend.

Zijne Majesteit heeft, bij onderscheiden in den loop dezer maand, genomen besluiten, eene nieuwe organisatie op voet van vrede gearresteerd voor den generalen staf van het leger en het korps militaire intendanten:

De generalen staf zal zijn zamengesteld uit: 1 generaal-majoor; 2 kolonels; 4 luitnants-kolonels; 4 majoors; 4 kapiteins der 1ste klasse; 4 idem der 2de klasse; 4 idem der 3de klasse; 10 1ste luitnants.

Het korps intendanten zal zijn zamengesteld uit: 2 intendanten van de 1ste klasse (kolonels), waarvan één hoofd-intendant generaal-majoor zal kunnen zijn; 4 intendanten van de 2de klasse (luitnants-kolonels); 4 onder-intendanten der 1ste klasse (majoors); 4 onder-intendanten van de 2de klasse (kapiteins); 4 adjunct-intendanten (1ste luitnants); zijnde bij dat besluit tevens bepaald dat het korps intendanten in zooverre met de kwartiermeesters van het leger in betrekking zal staan, dat de leden van hetzelfde, beneden den rang van onder-intendant der 1ste klasse (majoor) als kwartiermeesters zullen kunnen worden overgeplaatst, echter met behoud van hun tractement en hunne ancienniteit; terwijl ook daarentegen de kwartiermeesters of ook andere daartoe geschikte officieren van het leger, tot leden van het korps intendanten, het zij met, het zij zonder bevordering in rang, zullen kunnen overgaan, met dien verstande nogtans, dat zij altijd in ancienniteit volgen zullen op het jongste lid van het korps intendanten, behoorende tot den rang waarin de overgang geschiedt.

Voorts heeft het Zijner Majesteit al verder behaagd te bepalen, dat de ordonnans-officieren aan Hoogstdezelfs militair huis verbonden, voortaan als onderscheidingsteeken zullen dragen een ringkraag van verguld metaal, versierd met 's Rijks wapen met verguld, hetwelk met twee vergulde snoeren op het midden der borst bevestigd zal worden.

BIJLAGE IX.

BEHOORENDE BIJ DEN MILITAIRES SPECTATOR, 9de DEEL, N°. 9.

(Maand Maart, 1841.)

LAATSTE BENOEMINGEN, OVERPLAATSINGEN EN VERANDERINGEN BIJ HET LEGER.

BENOEMD:

Tot insp. over de gen. dienst der landm.: de 1ste offic. van gez. Beckers. Tot magazijnm. der art. van de 2de kl. te Amsterdam: de 1ste luit. G. van Dorth, adj. in de 1ste art. dir. Tot apoth. van de 5de kl. in het vaste kader van het pharmaceutisch personeel: de leerling bij 's Rijks magaz. van geneesm. J. F. E. Piper. Tot apoth. van de 5de kl. bij de mil. gen. dienst in de Oost-Indie: de heer P. J. Maier. Tot plaats. komm. van de 2de kl. te Groningen: de kol. P. A. Ramaer, thans plaats. komm. van de 3de kl. aldaar; tot plaats. komm. van de 2de kl. te Bergen-op-Zoom: de kol. H. L. Schneider, van de 5de afd. inf.; tot plaats. komm. van de 5de kl. te 's Hertogenbosch: de luit.-kol. J. Voigt, van de 9de afd. inf.; tot plaats. komm. van de 5de kl. te Breda: de luit.-kol. H. C. ten Broeke, van de 5de afd. inf. Tot luit.-kol.: de maj. K. J. Hoogeveen, van den staf der art., met bep. dat hij in zijne tegenw. betrekking van dir. der stapel- en constructie-magazijnen te Delft voortdurend zal verblijven; tot maj. de kap. H. J. J. Gelinck, van den staf der art.; tot kap. ond.-dir. der stapel- en constructie-magazijnen te Delft: de kap. C. E. van Meurs, thans adj. ond.-dir. bij voors. stapel- en constructie-magazijnen; tot kap. der 5de kl. ond.-dir. der geschut-gieterij te 's Gravenhage: de kap. B. F. Bon van Verschuier, van het opgeheven 6de bat. art. nat. mil.; tot kap. der 2de kl.: de 2de kap. H. A. van Glansbeek, van het opgeheven 4de bat. art. nat. mil.; tot adj. in de 1ste art.-dir.: de 1ste luit. J. J. Stieltjes, van het opgeheven 5de bat. art. nat. mil.; tot kap. der 5de kl. en vuurw.: de 2de kap. A. U. Mooser, van den staf der art.; tot magazijnm. der art. van de 1ste kl. te Gorinchem: de magazijnm. der art. van de 2de kl. P. C. Struick, thans te Gorinchem en Woudrichem; tot magazijnm. der art. van de 1ste kl. te 's Bosch: de 2de kap. J. F. Klercq, van het voormalig 1ste bat. veld-art.; tot magazijnm. der art. van de 2de kl. aan den Helder: de 1ste luit. W. H. van Hoogenbuijzen, van het opgeheven 4de bat. art. nat. mil.; tot magazijnm. der art. van de 2de kl. te Venlo: de 1ste luit. J. Herold, van het opgeheven 5de bat. art. nat. mil.; tot magazijnm. der art. van de 2de kl. te Doesburg: de 1ste luit. F. A. van Ingen, van laatstgem. korps; tot magazijnm. der art. van de 5de kl. te Woudrichem en Loevestein, de conduct. van de art. der 1ste kl. H. Brants; tot magazijnm. der art. van de 5de kl. te Delft: de adj.-onder-

offic. A. Kraak, en de adj.-onder-offic. tit. N. van der Horst, respectievelijk van het voormalig korps rijd. art. en 1ste bat. veld-art. Bij het 1ste reg. art.: tot komm. van het reg.: de kol. M. H. Steenberghe, van het voorm. 1ste bat. veld-art.; tot luit.-kol.: de maj. T. E. Dinaux, van het voorm. korps rijd. art.; tot maj.: de maj. L. Frankamp, thans het non-act.-tractem. genietende; de kap.: J. van Roozendaal, van de komp. art. werkl., wordende hij tevens eerv. ontsl. uit zijne betr. van ond.-dir. bij den const.-wink. te Delft; Jonkh. C. D. P. Singendonck, van het voorm. 1ste bat. veld-art.; B. J. van den Kerckhoff, van het ontb. 4de bat. art. nat. mil.; tot kap. van de 2de kl., de 2de kap. J. E. Camp, A. M. van Dort, F. W. Hebert, allen van het opgeh. 4de bat. art. nat. mil.; A. P. Carré, van het opgeh. 5de bat. art. nat. mil.; A. T. Burgers, B. W. Bolemey, beide van het opgeh. 4de bat. art. nat. mil.; B. Feykes en J. P. C. van Overstraten, beiden van het voorm. 1ste bat. veld-art., met bep. dat laatstgen. bij voortdoring in zijne tegenw. betr. bij de K. M. Akademie zal verblijven; tot kap. van de 5de kl. (volgens ancienniteit) de 1ste luit. L. A. Burgers, van het opgeh. 4de bat. art. nat. mil. Bij het 2de reg. art.: tot komm. van het reg.: de kol. W. F. Heydenreich, van het opgeh. 4de bat. art. nat. mil.; tot luit.-kol.: de maj. J. G. van Rappard, van het voorm. bat. veld-art.; tot maj.: de kap. M. H. Beeckman, van het opgeh. 4de bat. art. nat. mil.; J. van der Beek, van het voorm. 1ste bat. veld-art.; J. H. van Deventer, van het opgeh. 5de bat. art. nat. mil.; tot kap. der 2de kl.: de 2de kap. P. Doorman, van het opgeh. 4de bat. art. nat. mil.; tot kap. van de 5de kl. (volgens ancienniteit): de 1ste luit. J. V. Bomberg, van laatstgem. korps. Bij het 5de reg. art.: tot komm. van het reg.: de luit.-kol. F. A. E. Meyl, van het voorm. korps rijd. art.; tot luit.-kol.: de maj. A. M. Beijerman, van den staf der art., wordende hij tevens eervol ontslagen uit zijne betr. van art.-komm. te Breda; tot maj.: de kap. W. Bentink, van het voorm. korps rijd. art.; A. J. C. M. den Beer Poortugael en C. Daniels van Wijkhuise, respectievelijk van het voorm. 5de en 1ste bat. veld-art.; tot kap. van de 2de kl.: de 2de kap. J. G. Usener, van het opgeh. 6de bat. art. nat. mil., met bepaling dat hij rang zal nemen onmiddellijk volgende op den kap. G. F. S. Huguenin, van het wap.; R. F. Verschoor van Nisse, van het opgeh. 5de bat. art. nat. mil.; H. A. Gobius, van het voorm. 1ste bat. veld-art.; A. J. T. Simmers Hogerwaard, van het voorm. 5de bat. veld-art.; J. A. J. van der Linden de Hartogh, van het voorm. 1ste bat. veld-art.; C. König, van de div. pont.; A. A. Tindal, van het opgeh.

5de bat. art. nat. mil. en A. W. Lambrechts, van het opgeh. bat. art.-transp.; tot kap. van de 5de kl. (bij keuze): de 1ste luit. J. C. P. Kraijenhoff van de Leur, van het opgeh. 5de bat. art. nat. mil. Bij het reg. rijd. art.: tot luit.-kol. en komm. van het reg.: de maj. P. W. Kuypers, van het voorm. korps rijd. art.; tot maj.: de kap. L. C. G. Delecourt en J. L. de Casembroot, beiden van het voorm. korps rijd. art.; tot kap. der 2de kl.: de 2de kap. E. van Löbensels, van het voorm. korps rijd. art., met bepaling dat hij in zijne betr. van ord.-offic. bij Onzen Beminden Broeder Prins Frederik der Nederlanden zal verblijven; J. C. van Rijneveld, van laatstgem. korps, met bepaling dat hij in zijne tegenw. betr. bij de K. M. Akademie bij voortdurend werkzaam zal blijven; en C. W. Voet, mede van laatstgem. korps; tot kap. van de 5de kl. (volgens ancienniteit): de 1ste luit. A. J. B. van der Wijck en (bij keuze) de 1ste luit. P. A. C. van Wickevoort Crommelin, beiden van het voorm. korps rijd. art. Bij het korps pont.: tot luit.-kol., komm. van het korps en dir. van het mil. bruggewezen: de maj. F. E. Knoote, van de voorm. div. pont. Bij de komp. art.-werkl.: tot kap. van de 5de kl.: de 2de kap. G. C. Hartz, thans werkzaam bij de stapel- en constructie-magazijnen te Delft, en de 1ste luit. J. Jooss, van de komp. art.-werkl., met bepaling, dat deze, als belast met het opzigt over de werkplaatzen bij den constructie-winkel te Delft, het bevel over de komp. zal voeren. Zijnde voorts nog de rang van kap. verleend, buiten bezw. der schatk., aan de magazijnm. der 2de kl.: E. J. van Horstok, D. M. de Villeneuve en P. B. Oosthout, thans respectievelijk aan den Helder, te Nijmegen en te Brielle. Tot fung. dir. in de 1ste dir. van fortific.: de kol.-ing. J. C. van de Polder, van den staf van het wap.; tot dir. in de 2de dir. van fortific.: de kol.-ing. J. C. Ninaber, thans dir. in de opgeh. 5de fortific.-dir.; tot dir. in de 5de dir. van fortific.: de gen.-maj. F. J. T. van der Wijck, thans dir. in de 4de fortific.-dir.; tot dir. der fortific. in het hertogdom Limburg: de kol.-ing. A. Oortwijn, van den staf van het wapen.

Tot luit.-gen. en lid van het hoog mil. gerechtshof: de gen.-maj. van Hooff. Bij den gen. staf: tot luit.-kol., de maj. L. J. de Petit, G. E. Muller en H. F. Forstner van Dambenoy, allen van gem. staf; tot kpts. van de tweede klasse: de 2de kpts. J. G. T. V. bar. de Constant Rebecque, D. bar. Tindal, G. Schuurman en J. C. de Normandie's Jacob, allen van dien staf. Bij het wap. der kav.: tot gen.-maj., graaf J. F. du Monceau, adj. Zr. Ms. in buitengewone dienst, komm. van de 2de brig. kaval.; tot ritm., de 1ste luit. der kav. jonkh. C. H. F. van Capellen, Zr. Ms. adj. Bij het 1ste reg. zware drag.: tot komm. van het reg., de luit.-kol. K. W. J. Storm de Grave, van de voorm. afd. kur. n°. 3; tot luit.-kol., de maj. C. van Olden, van laatstgem. korps; tot maj.: de ritms.-komm. J. Bergers en L. H. S. baron van Voorst tot Voorst, respectievelijk van het voorm. reg. huz. n°. 6, en van het voorm. reg. ligte drag. n°. 5. Bij het 2de reg. zware drag.: tot luit.-kol., de maj. J. J. Habets, van de voorm.

afd. kur. n°. 9; tot maj., de ritm. komm. J. Matthijs, van de voorm. afd. kur. n°. 3; tot ritms.-komm., de ritm. J. A. Sasse van IJsselt en E. Oosting, respectievelijk van het voorm. reg. huz. n°. 6, en van het voorm. reg. lans. n°. 10. Bij het 3de reg. ligte drag.: tot maj., de ritm.-komm. A. J. J. Verbeijen, van het voorm. reg. lans. n°. 10. Bij het 4de reg. ligte drag.: tot luit.-kol., de maj. J. A. W. de Groot, van het voorm. reg. ligte drag. n°. 4; tot maj., de ritm.-komm. H. J. van Utenhoven, van het voorm. reg. lans. n°. 10. Bij het 1ste reg. lans.: tot luit.-kol., de majs. P. G. R. baron Snouckaert van Schauburg en C. G. van der Sleiden, respectievelijk van het voorm. reg. lans. n°. 10, en van het voorm. reg. ligte drag. n°. 5, met bepaling dat de eerstgenoemde in zijne tegenwoordige betrekking van adj. bij Onzen persoon voortdurend zal verblijven; tot maj., de ritm.-komm. W. F. baron Snouckaert van Schauburg, van het voorm. reg. lans. n°. 10; tot ritm.-komm. de ritms. F. A. J. C. baron van Voorst tot Voorst, en L. J. H. Gerard van Sijsen, respectievelijk van het voorm. reg. huz. n°. 6, en van het voorm. reg. lans. n°. 10; tot ritm. de 1ste luit. P. A. Erzeij, van de voorm. afd. kur. n°. 3. Bij het 2de reg. lans.: tot luit.-kolonel, de maj. E. F. von Wiebeking, van de voorm. afd. kur. n°. 3. Bij het wap. der genie: tot maj. de 1ste kapt.-ing. J. G. W. Merkes, Zr. Ms. adj.

Bij het reg. jag.: tot komm. van het 2de bat., den maj. Wortman, van de voorm. 9de afd. inf.; tot kap.-adj. (bij keuze), de 1ste luit.-adj. J. H. de Lange van Betuw, van de voorm. afd. jag. Bij het 1ste reg. inf.: tot luit.-kol., de maj. J. D. Barre, van de voorm. 1ste afd. inf., met bepaling, dat hij in zijne tegenwoordige betrekking van adj. bij Z. K. H. Prins Frederik der Nederlanden, bij voortdurend zal verblijven; tot kpts. (volgens ancienniteit) de 1ste luits. H. F. C. Stass, van laatstgem. korps; S. C. van der Ven, van de voorm. 8ste afd. inf.; J. C. F. H. von Römer, van de voorm. afd. gren.; K. H. F. A. Battaerd, van de voorm. 8ste afd. inf.; J. Heyermans, van de voorm. 1ste afd. inf. Bij het 2de reg. inf.: tot luit.-kol., de maj. A. J. P. Storm de Grave, van de voorm. 9de afd. inf.; tot kap. (bij keuze) de 1ste luit.-adj. A. Querin, van de voorm. afd. jag. Bij het 3de reg. inf.: tot komm. van het reg., de luit.-kol. S. T. A. Hubar, van de voorm. 6de afd. inf.; tot kpts. (volgens ancienniteit) de 1ste luit.-adj. G. H. I. Siborgh, van de voorm. 10de afd. inf.; de 1ste luits. P. A. Beelaerts van Blokland, van de voorm. 7de afd. inf.; J. C. Groin en J. A. Pompe van Meerdervoort, beiden van de voorm. 3de afd. inf.; en (bij keuze) de 1ste luit. D. G. Reyers, van de voorm. afd. gren. Bij het 4de reg. inf.: tot kapt. (volgens ancienniteit) de 1ste luit. P. J. Ullers, van de voorm. 4de afd. inf.; en, (bij keuze) de 1ste luit. J. G. van Cochoorn van Houwerda, van de voorm. afd. gren. Bij het 5de reg. inf.: tot maj. de kap. L. H. W. baron van

Aylva Rengers, van de voorm. afd. jag.; tot kap.-adj. (volgens ancienniteit) de 1ste luit.-adj. J. E. P. Roelants, van de voormalige 5de afd. inf.; tot kap. (bij keuze) de 1ste luit. W. H. Toewater, van de voorm. afd. gren. Bij het 6de reg. inf.: tot luit.-kol., de maj. G. Menningh, van het alg. depôt der landm. n°. 33; tot maj., de kap. T. H. Piper, van de voorm. afd. jag.; tot kap. (volgens ancienniteit) de 1ste luits. P. de Korte, van de voorm. 6de afd. inf.; D. J. A. A. van Lawick van Pabst, van de voorm. 8ste afd. inf., en K. Kloosterman, van de voorm. 6de afd. inf.; en, (bij keuze) de 1ste luits. B. J. A. Wagner en L. Klapp, beiden van de voorm. afd. jag. Bij het 7de reg. inf.: tot kap. (volgens ancienniteit) de 1ste luit.-adj. J. F. van Hoeij Schilt-houwer, van de voorm. 7de afd. inf. Bij het 8ste reg. inf.: tot luit.-kol., de maj. L. T. F. W. baron van Boecop, van de voorm. 9de afd. inf.; tot kap.-adj. (bij keuze) de 1ste luit.-adj. T. F. Gebhard, van de voorm. 8ste afd. inf. Bij het 9de reg. inf.: tot luit.-kol., de maj. D. van Tol, van de voorm. 7de afd. inf.; tot maj., de kapt. H. de Leeuw van Coolwijk, van de voorm. 3de afd. inf., en M van Geen, van het alg. depôt der landm. n°. 33, wordende hij tevens eervol ontslagen uit zijne betrekking van adj. bij den gen.-maj. Hulst, komm. van de 2de brig. der 2de div. inf.; tot kap. (volgens ancienniteit) de 1ste luit.-adj. P. van Pommeren, van de voorm. 9de afd. inf., en (bij keuze) de 1ste luit. T. Gevers Leuven, van de voorm. afd. jag. Bij het 10de reg. inf.: tot kap. (volgens ancienniteit) de 1ste luit.-adj. A. Gijzen, van de voorm. 10de afd. inf. Bij het alg. depôt der landm. n. 33: tot kap. (volgens ancienniteit) de 1ste luit.-adj. D. C. M. van Vlierden, van het korps; tot luit.-kol., de maj., B. van den Bosch, van de voorm. afd. jag.; — terwijl tevens aan hem, op deszelfs verzoek, het non-activiteits-tractement is verleend. Tot eerste offic. van gez. van de 1ste kl. bij de landm.: de eerste officier van gez. F. S. Alexander, en de offic. van gez. van de 1ste kl. F. D. Mohr; tot eerste offic. van gez. van de 2de kl. bij de landm.: de offic. van gez. van de 1ste kl. J. C. Croissant, E. C. Ninaber, H. H. Naegeli en J. F. Giesberger, en tot offic. van gez. van de 2de kl., de offic. van gez. van de 3de kl., tijd. dienende in de 2de kl., J. J. J. Jensen.

Al verder heeft Zijne Majesteit, ter voldoening aan het bepaalde bij de nieuwe formatie, dat de achttien officieren van gezondheid van de 1ste klasse, in drie onderscheidene rangen zullen worden verdeeld, de hierna genoemde officieren van gezondheid bestemd om onder die van de 1ste klasse, den 1sten rang uit te maken; te weten: F. Schmidt, M. Rodi, L. P. J. Snabelie, J. F. Kerst, M. Stein en G. L. Ridder. Zullende de officieren van gezondh. A. G. Resler, C. Gobée, W. F. Fischer, L. A. Kloppert, A. J. Blanken en N. J. M. van Wijk tot den 2den rang, en de overige tot den 3den rang behooren.

Eindelijk heeft Z. M. nog bepaald, dat de hier nagenoemde

officieren van gezondheid van de 3de klasse, aan wie bij verschillende besluiten tijdelijk de rang van officier van gezondh. van de 2de klasse is verleend, op den 1sten April aanstaande, tot hunne vorige betrekking van de 3de klasse zullen terugleeren; te weten: A. A. Goldsmith, bij de 9de afd. inf.; F. J. Hassleij, bij de garn.- en hosp.-dienst te Bergen-op-Zoom; J. T. Nieuwenhuizen, bij het 6de bat. art. nat. mil.; J. C. Lampe, bij de 10de afd. inf.; H. H. Johanneman, bij de 7de afd. inf. en W. H. Vermeulen, van de 6de afd. inf.

Verplaatsingen.

Bij het reg. ligte drag. n°. 4: de 2de luit. H. M. A. van Wijck, van de afd. kur. n°. 5. Bij de mil. gen. dienst in Oost-Indie: de apoth. van de 5de kl. C. A. Dekker Veenstra, van het garn. te Leyden. Bij het garn. te Leyden: den apoth. van de 5de kl. D. G. Mounier, van het garn. te 's Hage. De 1ste luit.-kwartierm. F. W. Helge, van de afd. jag., bij het 5de reg. art.; M. van Oorschot, van de afd. jag. bij het reg. lans. n°. 10; J. C. van Hees, van de 5de afd. inf., bij het reg. gren.; C. Alberti, van de 9de afd. inf., bij het reg. jag.; en de 2de luits.-kwartierm. J. Engeringh, van de 6de afd. inf., bij het reg. jag. De 1ste luit.-adj. J. G. T. Maslow, van de voorm. 5de afd. inf., bij het reg. jag. De 2de luit. à la suite A. J. Kluppel, van het reg. ligte drag. n°. 5, als 2de luit. bij het wapen der maréchaussée.

Eervol ontslagen.

De 1ste luit. J. O. B. Boreel, van het reg. hus. n°. 6; de 1ste luit.-adj. E. H. J. Cunaeus, van de 6de afd. inf., uit de betr. van afd.-adj. De offic. van gez. van de 3de kl. van de afd. gren. B. van Ommeren; de apoth. van de 2de kl. G. van Lutterveld Loo, van het garn. te Harderwijk; de tijd. offic. van gez. van de 3de, met den pers. rang van 2de kl., H. C. Esser, van de garn.- en hosp.-dienst te 's Hertogenbosch; de tijd. offic. van gez. van de 3de kl. F. J. van Douwe, van de 1ste afd. inf.; H. R. van de Garde, van de 5de afd. inf.; A. Winsveen, van de 1ste afd. inf.; J. K. van Haastert, van de 9de afd. inf.; C. J. Buitendijk, van de 10de afd. inf.; J. Anslin, van de garn.- en hosp.-dienst te 's Hage; J. D. Pesant, van de 6de afd. inf.; H. F. Teulings, van de 2de afd. inf.; P. L. Bakhuijs, van de 2de afd. inf.; J. C. Booiman, van de garn.- en hosp.-dienst te Maastricht; J. J. Borgsteijn, van de 2de div. van het alg. depôt der landm., n°. 33; J. Q. Bos, van de 6de afd. inf.; J. H. Bruins, van de garn.- en hosp.-dienst in de prov. Zeeland; P. Koppenschaer, van de 7de afd. inf. en de leerl. bij 's Rijks mag. van geneesm. A. P. de Jongh.

Non-activiteits-tractement verleend aan:

De luit.-kol. H. van der Heijden van de 8ste afd. inf.; de maj. P. Sappius van Graevenstein, van de 1ste afd. inf.; J. M. M. Hellewich en W. Bodegrave, beiden van de 3de afd. inf.; de kol. A. F. van Campen, van de afd. kur. n°. 5; de maj. M. C. van Alderwerelt Houttuyn, van het reg. lans.; de ritm.-kom. M. M. Simon en F. W. Nix, van de afd. kur. n°. 5; I. J. F. van Oijen en G. Methorst, van de afd. kur. n°. 9; de ritm. T. T. Bauman en H. W. Anemaet, van de afd. kur. n°. 5; R. J. J. de Roij van Zuidewijn, van de afd. kur. n°. 9; H. Cramer, van de afd. kur. n°. 5; J. G. Happe, van het reg. ligte drag. n°. 4; G. van Olden, van de afd. kur. n°. 9; A. T. Stavenisse de Brauw, van het reg. ligte drag. n°. 4; de 1ste luit. G. O. T. B. Thoe Schwartzenberg en Hohenlandsberg, van de afd. kur. n°. 5; J. G. van Merrebach, van het reg. huz.; T. F. Brandt, van het reg. ligte drag. n°. 5; G. H. G. Lehnkering, H. Hooft Graafland en H. Bachman, van de afd. kur. n°. 9; G. B. Steenstra, van de afd. kur. n°. 5; de 2de luit.-corn. van de afd. kur. n°. 5, G. van Maaswaal, zijnde tevens benoemd tot 1ste luit.; de luit.-kol. J. Brouerius van Nidek, van het 5de bat. art. nat. mil.; G. J. van Slingelandt, van de art. garniz.-komp.; W. W. Entrup, van het

4de bat. art. nat. mil.; J. H. Siereveldt, van het 5de bat. veld-art.; de maj. F. A. Teijler van Hal, van het 4de bat. art. nat. mil.; J. H. Hojel, van het 6de bat. art. nat. mil.; de kapts. B. T. J. A. G. van Erp, van het 6de bat. art. nat. mil.; J. Dubuisson de Jonge, van het 4de bat. art. nat. mil.; F. Henrici; alsmede de 1ste luit. M. Martens en de 2de luit. J. Clephas en C. van Heel, allen van het bat. art. transporttrein.

De maj. R. Le Boulenger, van de 6de afd. inf.; de kapts. L. Hartt, van de afd. gren.; B. J. Brousson, J. J. Swaan, A. F. Wesselmans, G. Hondekoeter, A. S. Piper, van de 1ste afd. inf.; T. L. de Pauly, B. J. H. van Hopbergen, F. May, van de 2de afd. inf.; A. Vinck, P. J. Boudier, J. G. A. Theunissen, J. W. Teunissen, J. M. Hamers, G. A. den Beer Lycklama à Nycholt, A. de Neve, C. A. Bosch, J. E. Falger, van de 3de afd. inf.; P. P. Eliaerts, van de 4de afd. inf.; T. C. C. Hackstroh, van de 5de afd. inf.; T. G. H. Caron, van de 6de afd. inf.; D. L. Leenders, van de 7de afd. inf.; F. van Teutem, A. M. van Lokhorst, van de 9de afd. inf.; E. B. Knopport, C. van den Bergh, J. Sluymer, J. C. Bachnitzer, K. A. Rombout, van het algem. dep. der landm. n°. 33. De 1ste luit.-adj. A. Middelkoop, van de afd. gren.; de 1ste luits. P. G. Reinalda, W. G. Luckhart, F. H. van Luyt, F. Boché, A. J. H. Faes, van de 1ste afd. inf.; B. Seyller, D. G. van Altena, J. de Roo, van de 2de afd. inf.; J. B. Kluytmans, C. Gaster, G. J. Ewald, F. W. Kamp, N. Schut, H. L. P. Lechleitner, W. J. van Hogenhuysen, van de 3de afd. inf.; C. W. Ruble van Lelienstein, A. Gimmerveen, van de 4de afd. inf. L. J. Engert, P. E. Vermare, van de 5de afd. inf.; H. Smit, A. J. de Vree, F. J. Koelen, C. Studerus, van de 6de afd. inf.; de 1ste luit. A. Huffel, de 1ste luit.-adj. P. M. Gevelaer; de 1ste luits. N. Boon, K. Heeres, allen van de 7de afd. inf.; J. Pommée, van de 8ste afd. inf.; K. Pfeiffer, van de 9de afd. inf.; G. Meyzen, J. Staude, J. Leep, van de 10de afd. inf. De 2de luits. M. Ruth, van de afd. gren.; J. A. Bouwhuysen, G. W. Bretz, N. van Rijssel, A. J. Queysen, L. A. Ampt, J. D. Meijer, M. A. D. van Engels, van de 5de afd. inf.; P. L. Pijzel, J. Washington, van de 6de afd. inf.; A. van Wechel, J. C. W. van Woerden, van de 7de afd. inf.; E. R. Smit, van de 9de afd. inf.; K. L. Esau, van de 10de afd. inf.; G. Rijnders en IJ de Vries, van het algem. dep. der landm. n°. 53. De kapts.-kwart. J. B. Ackermans, van de 2de afd. inf.; P. Kock, van de 3de afd. inf.; S. La Chaire, van de afd. kur. n°. 3; J. P. Duvigneau, van de afd. kur. n°. 9; J. P. Buschkens, van het reg. huz. n°. 6; P. J. van Roon, van het reg. lans. n°. 10; de 1ste luits.-kwart. J. Bec, van het 3de bat. art. nat. mil.; en J. Molanus, van het bat. art.-transportt. De kap. T. van der Straten van Thielen, van het korps maréchaussée.

Tydelijk op non-activiteit gesteld:

De 1ste luit. G. van Maaswaal, van het reg. kur. n°. 3. De offic. van gez. van de 3de, tijd. dienende in de 2de kl. R. Fischer, van de 1ste afd. inf.

Gepensioneerd.

De luit.-kol. J. H. Lux, art.-komm. te Brielle; de luit.-kol. A. Mommers, idem aan den Helder; de luit.-kol. A. P. La Motte, idem in de Willemstad; de maj. J. C. E. Kellerman, idem te Gorinchem; de maj. P. R. Crussiers, plaats. art.-komm. te Vlissingen; de maj. H. Knaap, idem te Dordrecht; de maj. P. F. de Seyff, idem te Naarden; de kap. W. A. Ploen, opz. van het wap.-mag. te Dordrecht; de 1ste kap. E. van de Vosse Jansen, van het bat. art.-transportt.; de 1ste kap. D. Michelfhof, van gen. bat.; de 1ste kap. J. D. Ferrand, van het 4de bat. art. nat. mil.; de 1ste kap. O. W. G. J. Camp, van het 3de bat. art. nat. mil.; de 1ste kap. der art. op non-act. C. E. van de Wall, met toekenning tevens aan de zes genoemde kap.

van den rang van maj.; de kap. J. Opdam, plaats. art.-komm. te Woudrichem; de kap. J. Boomkens, idem te Coevorden; de kap. S. Creutz, idem te Grave; de kap. E. F. Melins, idem aan den Helder; de kap. J. F. G. Bode, idem te Groningen; de 1ste luit. C. de Jong, magazijn. der art. te Doesburg; de 1ste luit. J. W. Kempers, idem te Grave. De 1ste kap.-ing. A. A. Lesturgeon.

De kol. jhr. A. J. B. de Roy van Wichem en de luit.-kol. W. C. bar. Snouckaert van Schauburg, van den gen. staf. De kapts. J. W. de Schepper, van de afd. gren., J. A. de Sonnaville, van de afd. jag. en G. van der Valk Boumau, van de 8ste afd. inf., onder toekenning tevens aan de twee laatstgenoemden van den rang van majoor. De 1ste luit. H. R. van Hees, magazijn. der art. van de 2e kl. te Amsterdam. De hoogleeraar Bernard, inspect.-gen van de gen. dienst der land- en zeemagt. De officier van gez. van de 1ste kl. J. A. Raen, van de 2de afd. inf.; de offic. van gez. van de 1ste kl. W. J. Rentink, van het algem. dep. der landm. n°. 33; de offic. van gez. van de 1ste kl. C. Engelhart, van de garn.- en hosp.-dienst te Arnhem; de offic. van gez. van de 1ste kl. H. J. van de Beusekom, van de 7de afd. inf.; de offic. van gez. van de 1ste kl. A. van der Kroon, van de 5de afd. inf.; de offic. van gez. van de 2de kl., met rang van 1ste kl., H. Jaspers, van de garn.-troep. te Amsterdam; de offic. van gez. van de 2de kl., met rang van de 1ste kl., J. B. Heisterkamp, van het 3de bat. veld-art.; de offic. van gez. van de 2de kl., met rang van 1ste kl., J. Croll, van de garn.-troep. te Vere; de offic. van gez. van de 2de kl. P. L. Jung, van de garn.-troep. te Hoorn; de offic. van gez. van de 2de kl., H. ten Ham, van het korps min. en sapp.; de offic. van gez. van de 2de kl., K. F. P. D. van Gemmingen, van de garn.- en hosp.-dienst te Nijmegen; de offic. van gez. van de 2de kl., J. J. Westenburger, van de 7de afd. inf.; de offic. van gez. van de 2de kl., P. J. J. Begneins, van de afd. kur. n°. 3; de tijd. offic. van gez. van de 2de kl., J. B. Janssens, van de 2de div. van het algem. dep. der landm. n°. 33; de apoth. van de 2de kl. J. Fruijt van Hertog, van het garn. te Bergen-op-Zoom; de apoth. van de 2de kl., A. le Clercq, van het garn. te Groningen; de apoth. van de 2de kl., J. Bulsing, van het garn. aan den Helder; de apoth. van de 3de kl. H. Schilham, van het garn. te Nijmegen; de paarden-arts G. Wagelmans, van de afd. kur. n°. 3; de paarden-arts C. T. Joffroy, van de afd. kur. n°. 9; de paarden-arts V. J. de Pelsenaire, van het reg. huz. n°. 6; de paardenarts C. D. Lamlein, van het 3de bat. veld-art. en de adjunct-paarden-arts J. M. Meurisse, van het reg. lanc. n°. 10.

Uit de dienst ontslagen.

De kap. H. F. C. de Greuve, van het 4de bat. art. nat. mil.

Overleden.

De 2de luit. P. Vergroesen, van het 3de bat. veld-art., de 2de luit. H. Altink, van de 4de afd. inf.